

FORSKER FORUM

NR. 115 - 116 JUNI '98

PROFESSOR PR. AUTOMATIK

Politikerne er velvillige overfor en 'norsk professormodel', hvor lektorer oprykkes efter ansøgning og bedømmelse - uden at der er en ledig stilling

Hvis man er professor-kvalificeret, er det utilfredsstillende, at man ikke kan få anerkendt sine kvalifikationer!

Så kontant kommenterer de to forskningsordførere, **Hanne Severinsen (V)** og **Christine Antorini (SF)**, universiteternes stillingsstruktur. De mener, at en Ståhlerrapporten fra foråret – som viste, at der var rekrutteringsproblemer på universiteterne – påviser nogle problemer:

“Det er et problem, hvis universiteterne ikke kan rekruttere de bedste forskere / undervisere. Det tyder på et stift system, hvor avancementsmulighederne er for dårlige og hvor der er bedre karrieremuligheder i andre sektorer. Derfor må disse muligheder forbedres. Og ser man på Norge og Sverige, så har de en professormodel som vi måske kan lære noget af”, siger de to samstemmende.

De to ordførere mener, at de få ansøgere til stillinger på universitetet – som rapporten fra foråret pegede på – er et alvorligt problem. Og professorproblematikken skal indgå blandt løsningsmulighederne.

Idet der er tradition for konsensusbeslutninger i Folketinget om forsknings- og uddannelsespolitik og idet forskningsministeren også har udtrykt sig positivt om problemet, kan universitetslektorerne måske se frem til, at de får et nyt sluttrin.

“Der skal være nogle rimelige og synlige belønningsme-

kanismer i universitetsverdenen. Derfor er det ikke rimeligt, at nogle er tvunget til at blive på sluttrinnet som lektorer, hvis de vitterligt er professorable – men der bare ikke er et ledigt professorat til dem”, siger de to ordførere fra oppositionen. De understreger, at en ordning med halvautomatisk professoroprykning ikke må ændre professoratens autoritet:

“En ny professorordning må ikke devaluere professortitlen. Bedømmelsen og oprykning skal ske efter de gældende kvalitetskriterier ...”

Den norske professormodel

I Skandinavien er Danmark det land med færrest professorer. Norge har flest, og det skyldes delvis den norske professormodel: “Opryksprofessorer”, hvor man kan oprykkes efter ansøgning og bedømmelse. Alle professorkompetente, som er fastansatte i videnskabelige stillinger ved universiteterne kan få professortitel og –løn. Der behøver ikke at være et ledigt professorat som i Danmark. Den norske opnormering til professor er således personlig og får ingen konsekvenser for den oprindelige basisstillings indplacering, når indehaveren holder op.

Oprykningsmodellen har medført, at Norge har fået 15 pct. flere professorer, og det er især naturvidenskaberne som har fået flere professortitler.

Universitetslæreres løn

De to ordførere er enige om, at et højt kvalifikationsniveau skal afspejle sig i lønnen.

Severinsen mener dog ikke alene, at det er kvalifikationsniveauet, som skal bestemme de offentligt ansattes løn. Markedsmekanismen – efterspørgslen – skal også spille en rolle:

“Der er områder med særlige rekrutteringsproblemer – naturvidenskab, teknisk videnskab og jura. De må have særlige muligheder for at tiltrække og fastholde medarbejdere i konkurrencen med det private arbejdsmarked”.

Antorini er i princippet enig i, at der må være mulighed for at differentiere i lønnen. Men hun er betænkelig ved for store variationer i lønnen på et arbejdsområde, hvor der ellers er store ligheder i arbejdsbetingelserne.

jØ

Skal ledelsen ansætte? 3
Ny ansættelsesbekendtgørelse giver ikke medarbejderne indflydelse på nye ansættelser

Billige post.doc.'er 4
På Risø er der sket en eksplosion i løse ansættelser. De snyder med stillingsstrukturen, siger DM's forhandler

Grundforskning er godt? 6
lyder festsangen, men er det nu også rigtigt, spurgte amerikansk forskningsleder

TEMA: "Forskningsbaseret undervisning" 7-15

Politikerne garanterer 7
Bacheloruddannelserne skal være kendetegnet ved forskningsbaseringen, forsikrer centrale politikere i folketinget

Et nyt ideal? 8
Definitioner på den forskningsbaserede undervisning – og pejlinger på noget nyt. ESSAY

Løstansatte forsker også 12
- de bliver bare ikke betalt for det, siger institutleder, som er storforbruger af løse undervisere

Færdighedsindlæring 15
Noget af undervisningen kræver altså ikke forskningsbasering

Objektive kriterier 17
KU kom først med principper for det nye lønsystem

UDLAND: Den store verden 18-23

Fodbold som videnskab 24
SÆR FORSKNING: Matchanalyse er seriøs forskning på universiteter. Her analyseres spilllets faser og taktikken for at eliminere spilllets fascination: tilfældigheden

Tidsregistrering 27
Det er et personligt valg, om man ønsker universitets frie former eller sektorforskningens mere faste rammer, siger en, som har prøvet begge dele

Medlemsblad for DM's universitetsansatte (ULA), DM's forskningsinstitutions ansatte, DJØF's undervisnings- og forskningsansatte (under Overenskomstforeningen), samt IDA's undervisnings- og forskningsansatte.

Bladets leder udtrykker fælles holdninger. Øvrige artikler i bladet er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med afdelingernes synspunkter. Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Leif Søndergaard, DM (ansv.hav. for dette nummer)
Lektor Birgit Jæger, DJØF
Lektor Jens Heide
Seniorgeolog Ingrid Salinas, DM
Journalist Jørgen Øllgaard (DJ)
Niels Ingemann

Redaktionens adresse:

FORSKER FORUM

Lyngbyvej 32 F
2100 Ø

Telefon: 39 15 30 45 lok. 242

Fax: 31 18 45 77

E-mail: Joe@magister.dk

FORSKER FORUM

udkommer 10 gange om året.
Bladet udkommer den første uge i hver måned.

Næste deadline: 20. august

Øvrige adresser:

Dansk Magisterforening
Lyngbyvej 32F
2100 Ø
Tlf. 39 15 30 45

Magistrenens
Arbejdsløshedskasse
Lyngbyvej 32 F
2100 Ø
tlf. 39 15 39 15

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K.
tlf. 33 95 97 00

AAK – Akademikernes
A-kasse
Nørre Voldgade 29
1358 Kbh. K.
tlf. 33 95 03 95

IDA
V. Farimagsgade 29-31
1606 Kbh. V.
tlf. 3315 65 65

Oplag: 7.500

Foto: Søren Hartvig
(hvor ikke andre er anført).

Grafisk Produktion:
Poul Rømer Design

Tryk: Scanprint as

LEDER

Af lektor LEIF SØNDERGAARD,
fmd. for universitetslærerne i DM

NY FORMAND

Efter at være kommet i mindretal i bestyrelsen er Arne Kjær fratrådt som formand for DM's Universitetslærerafdeling. Ny formand er lektor Leif Søndergaard, Genetisk Institut-KU.

FORSKNINGSBASERET UNDERVISNING

Forskningbaseret undervisning betyder, at forskere også underviser og dermed bibringer undervisningen de vigtige grundprincipper for forskning: Kritisk nysgerrighed efter ny viden og en kritisk og anderledes måde at fortolke gammel viden på. Begge dele er vigtige. Kun ved at vide noget om kvælstof-omsætningen i naturen kan vi bekæmpe forureningen, der fx forårsager fiskedød. I næste omgang har vi så baggrund for at spørge, om fortolkningen af fiskedøden sidste år i Mariager Fjord nu også er rigtig?

Forskningbaseret undervisning er universiteternes varemærke. I den forbindelse er det betrygende, når centrale partier i Folketinget (Venstre og SF), i dette nummers TEMA forsikrer, at bachelordannelserne er og skal være kendetegnet ved den forskningbaserede undervisning (se side 7).

Det er også godt at se, at det private erhvervsliv forstår betydningen af, at kandidaterne er præget af universiteternes undervisningsform: "En medarbejder der har modtaget forskningbaseret undervisning (...) har et veludviklet blik for at se behovet for forandring og fornyelse (...)", fortæller projektchefen i et datalogi-firma. Han ved, at har studenterne snuset til forskningen, så er de i stand til at sætte processer i perspektiv i modsætning til andre medarbejdere (side 14).

De studerende skal lære at kunne undres. På universiteterne lærer studenterne at stille spørgsmål: "Er det nu sandt? Er denne teori korrekt? Er der belæg for disse påstande? Kan det dokumenteres? Er der noget der tyder på, at det ikke er sandt? På seminarerne derimod, hvor man underviser i det samme stof, stiller man spørgsmålet: Hvad kan det her bruges til?", siger Per Fibæk Laursen (side 8-9).

Men at undervisningen er forskningbaseret må også vise sig i stofvalget: "Lærere, der forsker, skal helst kunne komme med vigtigt input til stoffet fra egen forskning – input, der giver undervisningen et helt andet udtryk. Den forskningbaserede undervisnings kvalitet skulle helst vise sig i selve stoffet", siger Klaus Kjøller (side 12).

En universitetsuddannelses særkende er, at at den er forskningbaseret – eller måske skal vi sige burde være det, for nogle steder - fx på DTU - er hovedparten af undervisningen i de første 3 år ikke forskningbaseret (side 14). Mange steder undervises de studerende af løst ansatte deltidslærere, hvilket i sig selv kan være i orden, hvis deltidslærerne lige har

afsluttet en kandidat eller en ph.d.-uddannelse – for så kan de godt levere forskningbaseret undervisning. Men man kan godt have sin tvivl om der er sammenhæng og perspektiv, når så stor en procentdel af undervisningen varetages af ansatte uden forskningsforpligtelse?

Det skyldes først og fremmest bevillings- og karrieresystemet, at universiteterne er endt i den situation, at forskningbaseret undervisning nogle steder synes at være fraværende, selv om det er universitetets varemærke:

Ved ansættelse prioriteres næsten udelukkende **forskningsmeritter**. Ved tildeling af eksterne forskningsmidler ses kun på forskningsindsats. Da der inden for de fleste områder ikke kan forskes uden tilførsel af eksterne midler, er der derfor ikke noget at sige til, at den enkelte universitetsansatte prioriterer forskningen højt. Dette medfører at den universitetsansatte ofte bruger en del af sin bevilling til at blive frikøbt fra undervisningen, der så udbydes til løstansatte.

Hvilke ændringer kan så bidrage til, at den forskningbaserede undervisning får den rette prioritering i systemet?

Et forslag kan være, at **bevillingsrammerne** forlænges så de bliver længere end de normale 3 år. Herved forbedres mulighederne for at øge antallet af fastansatte.

Et andet forslag kan være, at **forskningsbevillinger ikke må bruges alene til undervisningsfrikøb**, men kun til fuldt frikøb af medarbejdere, dvs. at det dækker både undervisning og forskning.

Et tredje forslag kan være, at **undervisningen rehabiliteres i karriere-systemet**, hvilket betyder, at de undervisningsmæssige kvalifikationer skal spille en større rolle ved besættelse af faste stillinger og vurderinger i forbindelse med eksterne bevillinger. Det har bl.a. Per Fibæk Laursen argumenteret for under overskriften "undervisnings-porteføljer", dvs. dokumentation for en flerhed af indikationer på lærerens pædagogiske kvalifikationer (se FORSKERforum nr. 112).

Et fjerde forslag kan være at **midler til forskning automatisk udløser midler til undervisning**, hvilket kan give mulighed for at ansætte flere i f.eks. 3-årige adjunkturer.

Endelig kunne både de fastansatte og de ansatte på eksternt finansierede forskningsprojekter deltage i den undervisning, som de fastansatte skulle have udført.

SKAL REKTOR OG DEKAN UDVÆLGE?

Forslag om, at bedømmelsesudvalg bare skal bedømme om ansøgerne er kvalificerede og at ledelserne derefter bestemmer, hvem der skal ansættes.

“**I**nstitutionens ledelse træffer beslutning om, hvem der skal ansættes ...”

Mens det tidligere alene var faglige hensyn, som styrede ansættelsen af ph.d.ere, adjunkter, lektorer og professorer, så skal der i fremtiden inddrages et større institut-politisk aspekt. Og magten til at bestemme er ledelsens.

Sådan er intentionerne bag en ny ansættelsesbekendtgørelse for universiteterne, som lægger op til, at først skal et fagligt bedømmelsesudvalg vurdere om ansøgerne er “kvalificerede” – uden at prioritere deres dygtighed – hvorefter ledelsen vælger blandt de kvalificerede.

Ansættelsesudvalg?

Forslaget – som er sendt til lynhøring med frist d. 7. juli – henviser til en rundspørge om ansættelsesbekendtgørelsen for et år siden, hvor “langt størsteparten af de adspurgte enheder” angiveligt skulle have talt for styrkede ledelser. Rundspørgen foregik imidlertid alene med Rektorkollegiet og universiteternes ledelser som deltagere. Medarbejdersiden blev ikke hørt. Det er derfor noget misvisende, når Forskningsministeriet fremstiller det som om, der har været bred opbakning bag en større ledelsesindflydelse.

Fagforeningerne – med AC som paraply – har i andre sammenhænge markeret, at man gerne kan støtte en større institutionsindflydelse i ansættelses-sager. Men et af de store slagsmål i sommertiden – inden bekendtgørelsens ikrafttræden 1.sept. – kommer til at handle om, hvor stor indflydelse de ansatte eller institutterne skal have på ansættelserne. Spørgsmålet er bl.a. om der kommer direkte krav om nedsættelse af ansættelsesudvalg med deltagelse af de ansatte?

Der står nemlig ikke noget i bekendtgørelsen om, at der skal nedsættes et egentligt “ansættelsesudvalg” – og det er helt atypisk at de ansatte i offentlige institutioner ikke har indflydelse på, hvem der bliver deres fremtidige kolleger.

Ledelserne: Mere magt

Begrundelsen for forslaget er “at sikre et reelt ledelsesansvar”. I dag er det uhensigtsmæssigt, at bedømmelsesudvalget kan toprioritere en af ansøgerne, som institutionernes ledelse er “tvunget” til at ansætte, hedder det. I stedet bør ledelsen kunne beslutte, hvem blandt de kvalificerede, der passer bedst ind i institutionens forskningsprofil. Universiteterne inspireres hermed af sektorforskningens ansættelsesprocedure.

Forslaget giver samtidig mulighed for en “helhedsbedømmelse”, hvor vægten ikke bare lægges på forskningen, men også på undervisningserfaring, forskningsledelse, samarbejdsevner.

Forslaget modtages umiddelbart positivt blandt universitetsledelser:

“*Det væsentlige er, at det nu er ledelsen, der har ansvaret*”, udtaler DTU’s direktør Anne Grete Holmsgaard, som i lang tid har talt for stigende ledelsesindflydelse på ansættelser (til INGENIØREN 5.6)

Også formanden for Folketingets forskningsudvalg, **Hanne Severinsen (V)** er enig i forslaget intentioner: Ledelserne skal have bedre mulighed for at vælge: “*Det må være underligt – som i dag – at få en prioriteret liste fra bedømmelsesudvalget, som ledelsen stort set har at følge, når ledelsen ellers skal lede og fordele arbejdet. Ledelsen burde have bedre mulighed for at vælge de medarbejdere, som passer ind på stedet*”, siger hun og nævner at der også er mulighed for “kaldelse” af personer.

SF: Medarbejderindflydelse?

SF’s nye forsknings- og uddannelsesordfører **Christine Antorini** mener, at det er vigtigt, at medarbejderne får større indflydelse: “*Kritikken af universitetsloven fortæller, at konsortium og medarbejderne har mistet magt. Derfor er det vigtigt, hvordan en ny model udformes, og for mig er det vigtigt, at medarbejderne også får indflydelse i ansættelsesudvalget*”, siger hun og tilføjer, at ansættelsesudvalgets valg mellem de – uprioriterede – kvalificerede i øvrigt har den for-

del, at det bliver muligt at få flere kvinder ind i faste stillinger.

Retssikkerhed

I forsøget på at forkorte ansættelsesproceduren beskæres ansøgernes retssikkerhed. I fremtiden bliver det ikke muligt for ansøgerne at klage over bedømmelsesudvalgets sammensætning eller over dets bedømmelse. Ops tramningen er anbefalet af **Danmarks Forskningsråd**, som simpelthen har anbefalet en afskaffelse af de nuværende hørings-, indsigelses- og klagemuligheder for at blive erstattet af almindelige arbejdsretslige regler.

Disse regler beskytter dog kun mod formelle fejl og ikke mod faglige fejlvurderinger, hvorfor de enkelte ansøgers mulighed for at få prøvet retfærdigheden mangler – og det kan have stor følgevirkning for den enkelte ansøgers videre karriere.

“*Da bedømmelsen kan få afgørende betydning for en vraged ansøgers fremtidige karriere, er dette urimeligt over for ansøgerne. Det er en forskel om man ikke får en stilling, fordi der var en anden mere kvalificeret. Eller om man får prædikatet “ikke-kvalificeret”, fordi bedømmelseskriterierne strammes*”, siger DM’s formand Per Clausen. “*Manglen på prøvelse kan samtidig så mistro til den videnskabelige kvalitet og integritet i almindelighed. Hvis man har bedømmelsesudvalg, hvor en af ansøgerne sår tvivl om et medlem af bedømmelsesudvalget og ikke kan få denne mistanke afprøvet, er der et problem. Der må ikke være tvivl om, at tingene går ret for sig*”, siger DM’s formand.

Mindre åbenhed – nepotisme?

Et andet problematisk aspekt er en indskrænket åbenhed i forhold til i dag. I dag er det muligt for ansøgerne at få oplyst de andre medansøgers identitet og bedømmelsen af dem. I fremtiden bliver der kun åbenhed om, hvem der sidder i bedømmelsesudvalget og man får kun kendskab til den del af bedømmelsen, der vedrører ansøgeren selv.

I tilfælde af at en ansøger er

kendt ikke-kvalificeret til stillingen, kan bedømmelsesudvalget indskrænke sig til en kort angivelse af, hvilke kvalifikationskrav, der ikke er opfyldt.

Som begrundelse herfor anbefaler Forskningsministeren en forenklet og hurtigere procedure: “*Det er vanskeligt at se, hvorfor der inden for universitetsområdet – og kun her – skal være åbenhed i ansøgerkredsen om medansøgers identitet og bedømmelsen af dem*”, siger de.

Hidtil har åbenhed været set som et værn mod nepotisme. Men habilitet er ikke et argument for åbenhed, hedder det, for der sker samtidig en indskræmpning af habilitetsreglerne, så for eksempel bedømmere selv har pligt til at gøre opmærksom på inhabilitet. (jf. forvaltningsloven).

V og SF: Ikke bange for nepotisme

SF’s tidligere forskningsordfører Kjeld Rahbæk Møller interesserede sig meget for nepotismen på universiteterne: Han mente, at der alt for ofte skete indavl, fordi man sørger for at ansætte dem, man kender og dem, der ligner een selv.

Hanne Severinsen (V) og Christine Antorini (SF) er imidlertid ikke bange for den nye procedure, hvor det giver ansættelsesudvalget fra institutionen selv en stor mulighed for at vælge deres egne – med følgende mistanker om nepotisme.

De nævner, at mobiliteten på universiteterne er et stort problem: “*Det burde i højere grad indgå i bedømmelsen, at ansøgeren har været på flere institutioner, fx i et par år*”.

De er enige om, at der skal være offentlig indsigt i bedømmelsen af den, som får stillingen, mens de er i tvivl om offentligheden også skal gælde de afviste ansøgere, som er kendt kvalificerede.

“*Det er vigtigt med bredde i ansøgerbunken og at offentlighed ikke afholder nogle fra at søge.*”

BILLIGE POST.DOC.'ERE

På Risø har man en "skat" på 73 pct. til fælleskassen, men for at fremme brugen af billige post.doc.'ere – frem for mere varige ansættelser – er afdelingerne fritaget for at betale skatten. Det har ført til eksplosion i antallet af post.doc.'ere, men ordningen strider mod stillingsstrukturens intentioner. Vi blev snydt, siger DM-forhandler.

En intern aftale på Risø, der indebærer, at en afdeling sparer penge ved at ansætte en post.doc.' i en tidsbegrænset stilling frem for en fastansat forsker, vækker irritation og vrede blandt de ansatte. Her mener man, at ordningen strider mod de nye ansættelsesregler som hører til stillingsstrukturen.

Når en forsker ansættes i en fast stilling skal der ud over lønnen til den ansatte betales 73 pct. heraf i "skat" til Risøs fælleskasse. Skatten er et udtryk for de driftsudgifter, det koster at have en forsker ansat. Ansættes imidlertid en post.doc. slipper afdelingerne for at betale denne skat. Det synlige resultat af ordningen fremgår af stigningen i antallet af post.doc.'ere: 6 i 1994, 30 i 1996, 45 i 1997 og i år er der allerede ansat 9 nye. Tallene betyder en absolut stigning i antallet af tidsbegrænsede ansættelser.

Tillidskvinden på Risø Lis Rosendahl mener også, at der efterhånden har udviklet sig en praksis på Risø, hvor afdelingerne ansætter post.docs udelukkende for at spare penge.

"Jeg synes måske nok det er ved at tage overhånd med ansættelsen af post.docs. Man kan i hvert tilfælde sige, at hvis ordningen er indført for at fremme ansættelsen af post.docs, så virker den næsten for godt".

I strid med stillingsstrukturens anbefalinger

Med indførelsen af stillingsstrukturen blev der med den supplerende stillingsstruktur skabt mulighed for at ansætte forskere i nogle nye tidsbegrænsede stillinger som henholdsvis forskningsassistent, projektforsker og projektseniorforsker. I cirkulæret om de supplerende stillingskategorier hedder det at:

"De tidsbegrænsede stillinger anvendes i begrænset omfang og typisk ved ansættelse i forbindelse med midlertidige, afgrænsede forskningsprojekter, oftest finansierede af eksterne midler, samt hvor der er et særligt behov for en midlertidig opprioritering af et fagområde".

Post.doc.'erne på Risø bliver ansat i disse midlertidige stillin-

ger i den supplerende stillingsstruktur, og det er netop ordlyden i cirkulæret om det begrænsede, det særlige og midlertidige, som man i forskerkredse ikke mener harmonerer særlig godt med aftalen.

DM: Vi blev snydt

Det er i strid med den nye stillingsstruktur for sektorforskningen, når Risø sparer penge ved at ansætte post.doc.'ere i stedet for mere varige ansættelser:

"Post.doc.-ansættelser er i direkte modstrid med teksten i stillingsstrukturen, og vi må kræve at de afskaffer den", udtaler Ingrid Salinas, formand for sektorforskerne under Dansk Magisterforening

Ingrid Salinas, der var med til at forhandle stillingsstrukturen på plads siger, at netop den supplerende stillingsstruktur, og den potentielle fare for flere korttidsansatte forskere blev diskuteret indgående sent i forhandlingsforløbet.

"Der blev afholdt et møde på Risø, hvor ledelsen gav udtryk for, at de havde til hensigt at blive ved med at ansætte flere post.docs. Medlemmerne blev derfor nervøse for, at den supplerende stillingsstruktur ville blive brugt til at ansætte flere forskere i tidsbegrænsede stillinger. Vi gik derfor tilbage til forhandlingerne og ville have strammet teksten op, og modparten accepterede, at den supplerende struktur kun kunne tages i anvendelse i særlige tilfælde", siger hun.

"At Risø stadig har denne ordning, der gør det økonomisk fordelagtigt at ansætte post.docs og at der tilsyneladende ansættes flere og flere post.docs viser, at en stramning af teksten ikke har hjulpet, og at vores nervøsitæt var velbegrundet. Jeg føler at vi er blevet snydt. At stramningerne blot er kommet med i cirkulæret for at få os til at sige ja, men at Risø i praksis gør, hvad de hele tiden har gjort".

Post.doc.'s giver større manøvredegytighed.

På Risø forklarer man ordningen med, at man gerne vil skabe bedre muligheder for mobilitet

Risømodellen?

Rollemodel eller skræmmebillede

Risø fremhæves ofte af politikerne for det eksemplariske i sin ansættelsespolitik: Ved siden af de fastansatte på den statslige basisbevilling fastansættes også forskere for de løse, eksterne bevillinger. Spørgsmålet er imidlertid i hvor høj grad Risø faktisk gør det, og den nye praksis, som FORSKERforum her afslører med tidsbegrænsede ansættelser af post.doc.'ere sår tvivl om realiteten bag det eksemplariske ved Risø's ansættelsespolitik. Virkeligheden fortæller nemlig om en stigning i antallet af tidsbegrænsede ansættelser, hvor de 45 post.doc.'ere i 1997 taler sit eget sprog.

Den nye stillingsstruktur for sektorforskningen blev indført for at skabe parallelitet og mobilitet mellem sektorforskningen og universitetsforskningen. På universiteterne bliver meget af forskningen - visse steder fx på DTU over halvdelen - varetaget af forskere i tidsbegrænsede stillinger. Fra ledelsessiden har man argumenteret for, at de løstansattes forskning er finansieret af eksterne penge, og at disse penge er midlertidige bevillinger og ikke kan skabe varige ansættelser med dem.

Sektorforskningen har indtil stillingsstrukturens indførelse i april 1997 været kendt ved fastansættelser, og det på trods af de mange eksterne penge. I en undersøgelse fra sidste år fremgår det, at kun 112 ud af 981 forskere indenfor sektorforskningen i 1995 var løstansatte. Hvis Risø endnu engang skal være rollemodel for de andre sektorforskningsinstitutioner, kan Risø for de ansatte blive et skræmmebillede, fordi væksten i de løse ansættelser – post.doc.'erne – blive modellen for andre institutioner.

mellem de forskellige forskningsinstitutioner, og at man gerne vil spille en større rolle i uddannelsen af forskere. Kritikerne af ordningen ser den imidlertid som led i en strategi, der går ud på at Risø fremover skal have langt flere forskere i tidsbegrænsede stillinger. Det giver en mere fleksibel medarbejderskare, der gør det muligt hurtigt at opstarte nye forskningsområder og stoppe andre – en større manøvredygtighed i forskningsindsatsen.

Hvis forskerne ansættes i den ordinære stillingsstruktur som "forsker" indgår forskerens videre karriereforløb som en af de parametre, som institutionen skal tage i betragtning når de planlægger. Det fremgår af cirkulæret at:

"Dimensioneringsplanen er institutionens implementering af stillingsstrukturen og udføres i relation til institutionens opgaver, kvalifikationsbehov og personalets karrieremuligheder".

Og senere:

"En institution kan ikke alene dimensionere med forskerstillinger".

Fra forskerside fortolkes dette således, at hvis en forsker gennemfører den 3 årige tidsbegrænsede forskeransættelse på normal vis, og overlever evalueringerne undervejs, vil det være naturligt at vedkommende forstætter i en seniorforskerstilling.

I den supplerende stillingsstruktur er stillingerne tidsbegrænsede og institutionen har intet ansvar for de ansattes videre karriereforløb. Det gør post.doc.erne til en attraktiv arbejdsstyrke fordi de kan fungere som hurtig udrykningstjeneste til nye forskningsområder, samtidig med at man ingen forpligtigelser har overfor dem, hvis et forskningsområde lukkes.

Derudover er ordningen med de billige post.docs. for de enkelte afdelinger en kærkommen og attraktiv mulighed for at spare penge.

Risø: Hvad er der galt med mobilitet?

Personalechef Ulla Rasmussen fra Risø, siger at problematikken har været oppe at vende internt på Risø. Ordningen blev ifølge hende indført flere år før stillingsstrukturen trådte i kraft sidste år, men at man i forbindelse med dimensioneringen til efteråret igen skal diskutere, om man har den rigtige balance af medarbejdere.

Hun mener ikke at Risø's ordning er et brud på stillingsstrukturen.

vil blive afklaret under dimensioneringen.

Hun mener i øvrigt, at der fokuseres for meget på de negative sider af ordningen.

"En lang række andre professioner er der tradition for at unge kandidater kommer rundt på forskellige institutioner for at lære og få erfaring - det gælder blandt andet nyudannede læger, men for forskere er det åbenbart ikke populært. Der er da også en masse positive sider ved mobiliteten, men måske er de unge ikke så mobile som de var tidligere".

"Det ligger jo som et mål indskrevet i stillingsstrukturen, at den skal være med til at skabe mobilitet mellem forskningsinstitutionerne, og det kan jo kun ske ved brug af de tidsbegrænsede stillingskategorier".

Om det er Risø's hensigt at have en større andel af forskerne i tidsbegrænsede stillinger svarer hun, at det er der ingen planer om, men at også dette spørgsmål

Hun har dog forståelse for de unges problemer med at få fodfæste som forsker.

"Det er naturligvis problematisk hvis unge dygtige forskere giver op på halvvejen på grund af forhindringer, og søger mod andre jobs. Det er vi jo heller ikke tjent med på Risø, da vi gerne vil rekruttere de bedste forskere".

ingemann

GRUNDFORSKNING ER GODT

– jo mere af det jo bedre, hedder det i festsangene. Men er det nu også rigtigt, at forskning uden mål er så rigtigt, spørger amerikansk forskningsdirektør

Grundforskning er ikke i sig selv noget godt og bygger på en forældet tankegang, som er udbredt i forskningsverdenen. Men tankegangen er ikke længere anvendelig for hverken samfundet eller forskningen i en hastigt forandrende verden

Med et arsenal af argumenter og slogans hentet fra den del af den amerikanske forskningsverden, der går ind for at forskningen skal forhandle en ny bæredygtig pagt med samfundet, gik en taler ved Risøs jubilæumsfest til frontalangreb på en af forsk-

ningsverdenens kendte omkvæd. Han mente således, at der er en modsigelse mellem det rene forskningsideal, som på den ene side hævder at forskningen er afskåret fra det politiske, det religiøse og dertil er upåvirket af dens potentielle nytteværdi - mens demokratisk politik på sin side kræver, at der ikke bevilges offentlige penge uden "politisk ansvarlighed". Med så diametralt modsatte synspunkter mente han, at en konflikt er uundgåelig.

Forskningens pagt med samfundet bygger på en omvendt logik: I stedet for at begynde med forskning uden mål, hvis resultater man så senere forsøger at udnytte til samfundets bedste, var det mere hensigtsmæssigt at starte med at klargøre, hvilke problemer, som samfundet ønsker belyst. Først herefter kan der iværksættes målrettet forskning for at løse problemerne.

Grundforskning må målrettes
Med udgangspunkt i denne kritik af den etablerede forskningsverden mente Clifford, at forskerne

må revidere deres opfattelse af deres egen rolle i samfundet. De må "indgå en ny pagt med samfundet", hvor de påtager sig et ansvar og medvirker til at løse nogle af samfundets problemer. Forskerne må samtidig ikke love mere end de kan holde, for forskning er ikke løsningen på alle problemer. Grundforskning kan sagtens målrettes mod konkrete problemstillinger

Som et konkret eksempel på en global opgave nævnte han det store kortlægningsarbejde og den målrettede forskningsindsats, der er baggrunden for de sidste ti års beslutninger på klimaområdet. Dette arbejde kulminerede med Kyoto-mødet, hvor der besluttedes en begrænsning af CO₂-udslippet.

Det er et enestående eksempel på, hvordan målrettet grundforskning - som er sat i gang for mere end 10 år siden og i et tæt samarbejde mellem forskningen, planlæggere og politikere - resulterede i en politisk beslutning, der er "til alle samfunds bedste".

Professoren advarede om, at handlingsplaner til løsning af et problem rummer en fare for at blive til store forkromede regeringsprojekter, som ikke er til at ændre, når først de er sat i gang. For derfor at undgå at grundforskning bliver omsat til sovjetiske 5-årsplaner talte han varmt for en cirkulær model, hvor forskning og dens aktive deltagelse i handlingsplaner er til bestandig evaluering.

Forskningen skal korrigeres, alt efter hvordan den har vist sig anvendelig i handlingsplanen. Og omvendt skal handlingsplanen korrigeres, alt efter hvad forskningen kommer frem med.

Sektorforskningens fordele

Clifford mente, at nationale institutioner som Risø har betydelig bedre muligheder end universiteterne for at spille en aktiv rolle ved løsning af samfundsproblemer. På Risø har man muligheder for at samle en gruppe af forskere med skræddersyet baggrund, når et konkret problem skal løses.

"Man kan derfor få de rigtige forskere til at arbejde med de rigtige problemer".

Det kan man ikke på universiteterne, hvor forskerne arbejder individuelt, og hvor der ikke er muligheder for at danne forskningsteams.

Nødvendigheden af uafhængighed

For forskningsinstitutioner som Risø er det samtidig vigtigt at skabe et image i offentligheden som dem, der kan udføre upartisk og troværdig forskning. Man må hele tiden sikre sig, at forskningen ikke er "biased". Har man først fået oparbejdet denne troværdighed er man ikke sårbar over for angreb fra forskere o.a., der sår tvivl om ens troværdighed.

Som eksempel på nødvendigheden i upartiskhed henviste Clifford til den lobbyisme, som forskere betalt af olieindustrien havde udført efter CO₂-beslutningen og som var et forsøg på at stille spørgsmålstegn ved, om der overhovedet var et klimaproblem...

Clifford mener, at forskningsinstitutioner som Risø har en vigtig rolle at spille som **mægler mellem industri, offentlige institutioner, politikere og offentlighed**. Et ideelt eksempel var, at forskere ikke gik direkte til politikere og medier og meldte KATASTROFE, da de blev klar over, at der var et stort hul i ozonlaget. De forelagde i stedet problemet for industrien og spurgte, om der ikke skulle findes en erstatning for de ozonædende CFC-gasser. Og det var så først da industrien havde fundet en afløser, at politikere blev informeret - og CFC-gasser blev forbudt.

Det vakte stor respekt både i industrien og i det politiske liv, sagde professoren, som lagde stor vægt på forskningsleders rolle "mæglerrolle" i kontakten med omverdenen. I det hele taget bliver det afgørende for offentlighedens støtte til forskningen, om forskningen evner at kommunikere forskningens indhold og mål ud.

ingemann

ningsverdenens kendte omkvæd.

Dr. Steven F. Clifford - direktør for en amerikansk forskningsinstitution på miljøområdet - tog udgangspunkt i **den lineære forskningsmodel**, der implicerer at blot forskere får lov til at udføre grundforskning, så vil det pr. definition være godt for samfundet.

Lineær forskningsmodel

Den lineære forskningsmodel starter med at der bevilges en sum offentlige penge til grund-

Omsorgssvigt

Der er for meget konsensus, og der skal strammes op på kvaliteten og styringen i dansk forskning, mener Grundforskningsfondsdirektør Peter Olesen Larsen

Selv om Danmark er højt rangeret i forskningsevalueringer, så er fremtidsudsigterne ikke sikre. Dansk forskning undervurderer de kommende opgaver. Mangeårig erfaring – først som forsker på KVL, så som forskningsdirektør i Undervisningsministeriet og sidst i Grundforskningsfonden – har lært ham, at det ikke var Grundtvig, der var noget i vejen med; men nærmere Grundtvigs arvtagere.

Sådan lød Grundforskningsdirektør Peder Olesen Larsens afskeds-salut i festtalen ved Risøs jubilæum i begyndelsen af juni. Direktørens omdrejningspunkt var, at dansk forskning lider af ”omsorgssvigt” og med det i geværet skød han løs fra hoften med spredhagl mod politikere, planlæggere og forskere.

Politikerne: Resultatfikserede

“Politikere og planlæggere tror, at det handler om resultater, mens det i virkeligheden er viden, der er vigtig. De forventer af forskningen, at den giver endelige og rigtige svar. De må forstå, at forskningen rejser flere spørgsmål end svar”. Dermed karakteriserede han det største problem i dansk forskning: at politikere og planlæggere ikke forstår indholdet og relevansen af forskningen.

Formanden fremdrog eksempler på, hvad der gennem årene var givet støtte til og henledte især opmærksomheden på et eksempel med et projekt, der havde fået 3 mio. kroner til at undersøge giftige stoffer i jorden. Bevillingen var fuldstændig vanvittig, da projektet helt manglede mere præcise mål og krav til et forskningsprojekt, før det kunne fortjene støtte.

Forskerne: Jager lotterigejnst

“Der er en naiv tro på lotterigejnst i forskningen, nemlig at forskningen kommer frem til noget stort, hvis den får en sum penge”, mente han med henvisning til de udøvende forskere og deres institutioner, som han mente var alt for optaget af at skaffe flere penge til forskningen.

Penge er imidlertid ikke problemet; det er mere vigtigt at kikke nærmere på, hvad vi får for de penge, der nu bliver brugt på forskningen. Flere penge får ikke altid eventyret til at slutte lykkeligt, mente Grundforskningsfondsdirektøren.

Forskerne fik et rap over fingrene med fortællingen om, hvordan penicillin blev opfundet ved at penicillin-svampen kravlede ind ad vinduet i Penicillins hus.

“Uden at nævne navne kender jeg mange forskningsinstitutioner i Danmark, hvor man ikke engang ville opdage at penicillin-svampen er kommet ind”.

Peder Olesen Larsen mente, at vi i Danmark skal blive bedre til at lægge rammer for forskningen og til at udforme en god forskningspolitik, som kan føres ud i livet. Der er for mange eksempler på at selvstyre havde ført til stagnation. Risøs succes er netop et resultat af en stram styring og en tæt dialog med politikere gennem institutionens 40 årige levetid.

Træt af konsensus

Peter Olesen Larsen mente, at der i den danske forskning verden er alt for lidt vovet. Alle har tilsyneladende forskanset sig i nogle fastlåste holdninger og positioner. Han beklagede sig over det præg af konsensus, der efterhånden lå hen over alle møder i forskningsverdenen.

“Alle deltagere forlader møderne kun med en ting for øje, nemlig at de i hvert tilfælde ikke har tabt noget”, sagde han og hentydede her bl.a. til situationen for unge forskere. Han beklagede sig over, at danske ph.d.-studerende var over 30 år før de får deres grad, samt at det er urimeligt, at man skal være over fyrrer før man fastsættes som forsker. Konsekvensen er, at unge lovende forskere “vil stemme med fødderne”, dvs. søge andre steder hen end mod en forskerkarriere.

ingemann

FORSKNINGSBASERET BACHELOR

Den forskningsbaserede undervisning er fundamentet for universitetet og må ikke undermineres, fastslår ordførerne for de to store oppositionspartier, Venstre og SF. De afkræfter dermed frygten for, at politikere søger discountmodeller

“Bacheloruddannelserne er og skal være kendetegnet ved den ’forskningsbaserede undervisning’. Det er derfor helt forkert, når mange lægger bacheloruddannelsen for had og mistænker politikere for at ville spare på den. Men vi er meget bevidste om, at særkendet ved bacheloruddannelsen er, at studenterne får mulighed for at snuse til forskningen - i modsætning til de mellemlange eller professionsorienterede uddannelser”, siger formanden for Folketingets forskningsudvalg, Venstres **Hanne Se verinsen** og SF’s nye forsknings- og uddannelsesordfører **Christine Antorini** samstemmende.

De afkræfter hermed universiteternes frygt for, at politikere vil bruge bachelortrinnet som besparelsesobjekt ved at tømme de første 3 år for forskningsbaseret undervisning med henvisning til, at undervisningen her er færdighedsorienteret og dermed kan varetages af løslærere uden løbende forskningsforpligtelse.

De to politikere fastholder, at det er vigtigt, at studenterne har “snuset” til forskningen gennem en højt kvalificeret undervisning, fordi det gør deres almenkvalifikationer bredere og at de hermed vil have bredere muligheder på arbejdsmarkedet. Det er derfor et problem for universiteterne, hvis bachelorundervisningen opfattes som “lavprestige”.

Mens de to politikere således er enige om, at bachelortrinnet er kendetegnet ved forskningsbaseringen, så er de også enige om, at noget af undervisningen retter sig mod hjælpefag, og dermed gerne kan varetages af lærere, som ikke forsker. I hvor høj grad det må forekomme afhænger af faget, og det må ikke være en følge af at fagene sparer på bachelortrinnet for at placere den forskningsbaserede undervisning på kandidattrinnet, siger de.

Bachelortitel til sygeplejersker?

Severinsen er skeptisk over for tidligere undervisningsminister Ole Vig Jensens forslag om, at sygeplejersker, handelsuddannede m.fl. skal kunne få en bachelortitel, evt ved en overbygning på deres professionsuddannelse. “Det er da i orden, hvis man kan klare mosten ved lidt supplerende indlæring. Men jeg er bekymret for, om det smitter negativt af på fagene, sådan at handelsskolerne for eksempel pludselig opfatter sig som en slags forskoler til en supplerende efteruddannelse! Det er uheldigt, at ’akademisere’ uddannelser, for hvad er der galt i at være sygeplejerske? Hvis man sådan uden videre kan springe fra det ene til det andet, så ender vi med at sygeplejerskerne opfatter sig som halve læger ...”

SF: Ja til nedbrydning af grænser

Antorini er mere åben overfor grundideen: at man skal kunne skifte mellem niveauerne:

“SF arbejder for modeller, hvor folk i højere grad kan indgå i livslang uddannelse, og her er det nødvendigt med nye søjler, så folk ikke støder på blindgyder. Derfor må universitetsuddannelserne åbnes mere op. Det betyder ikke, at vi støtter Ole Vig-modellen, for der skal ikke være automatik i at gå videre som bachelor. Der skal være sammenhæng i systemet, og en åbning må for eksempel ikke betyde, at man slækker på kvaliteten af hensyn til dem udefra. Men der er behov for at systemet blødes op gennem meritoverførsler, suppleringskurser osv. Og endelig kan der også indføres mere udviklingsforskning på mellemuddannelserne, så eleverne orienteres om det nyeste inden for faget. Dermed vil forskellen mellem niveauerne blive mindre”.

jø

FORSKNINGSBASERET UNDERVISNING?

Idealet bruges i flere betydninger, men måske er der behov for en helt ny forståelse af begrebet. Hidtil har man forstået professions-praksis som vidensbrugende og ikke videnskabsbærende. Men vi må også indse, at praksis rummer en særlig form for viden eller kunnen, som forskningen kan være med til at sætte ord på, diskutere og kritisere...

Universiteterne er blevet delt mellem Forsknings- og Undervisningsministeriet. Evalueringsrapporter angående flere fagområder påpeger kritisk at kun en beskeden del af undervisningen varetages af forskere, og at forbindelsen mellem forskning og undervisning i praksis er beskeden. Den tidligere Undervisningsminister lancerede tanken, at forskningsbaseret undervisning ikke nødvendigvis indebar, at undervisningen blev varetaget af forskere, blot den blev ledet af dem.

Alt dette er – måske med rette – blevet opfattet som trusler mod princippet om forskningsbaseret undervisning. Men samtidig har princippet også medvind: Stadig flere institutioner har ambitioner om at levere forskningsbaseret undervisning, og politikere, studerende og offentlighed giver endelig støtte til princippet.

Det rejser det påtrængende spørgsmål om, hvad princippet i det hele taget går ud på. Hvordan kan det gå til, at dets aktuelle skæbne er så modsætningsfuld?

Idealet om forskningsbaseret undervisning er kernen i den moderne universitets selvforståelse. Herved adskiller det sig fra andre videregående uddannelsesinstitutioner uden forskning på den ene side og fra de rene forskningsinstitutioner på den anden.

Idealet er imidlertid ikke hverken særlig klart eller særlig konsekvent udført i praksis. Prøv følgende tankeeksperiment: Hvis en fagkyndig iagttager blev placeret først ved en ikke-forskningsbaseret undervisning, fx på et seminarium, derefter ved forskningsbaseret undervisning i samme fagområde på et universitet uden at vide, hvad der var hvad, kunne han så ud fra sine iagttagelser med sikkerhed slutte sig til det? Forhåbentlig – men sikker er jeg ikke.

Fire forskellige betydninger

Hvis man ser på den aktuelle debat om universiteternes undervisning, forekommer der i hvert fald fire forskellige be-

tydninger af udtrykket ”forskningsbaseret undervisning”. I det følgende er de ordnet fra det mindre til det mere ambitiøse:

- Undervisningens indhold består af forskningsresultater. Det er efter min vurdering klart urimeligt at lade dette beskeden krav være kernen i idealet. Hvis man alligevel gør det, må man også betegne en stor del af folkeskolens undervisning som forskningsbaseret.

- Undervisningen er tilknyttet et forskningsmiljø i den forstand, at der forskes i samme faglige og institutionelle miljø.

Dette indhold i idealer lever universiteterne op til i dag, og det adskiller jo også universiteterne fra stort set alle andre institutioner.

- Men at lade det være det centrale indhold i idealet er udpræget at holde fanen lavt – at undervisning og forskning finder sted i samme miljø sikrer jo ikke nødvendigvis nogen særlig indholdsmæssig forbindelse.

- Læreren er aktiv forsker i det fagområde, han underviser i, og sørger for at lade forskningen befrugte sin undervisning.

Heller ikke dette bør efter min vurdering være den centrale kerne i idealet, men blot en forudsætning. Det centrale spørgsmål i al undervisning, handler jo ikke om, hvad læreren gør, men om hvad de studerende (eller eleverne) lærer.

- Den fjerde betydning er, at de studerende lærer at arbejde forskningsmæssigt gennem samarbejde med praktiserende forskere.

Dette indhold i idealet sætter fokus på det afgørende, nemlig de studerendes aktiviteter. Kun en begrænset del af universitetsundervisningen lever i dag op til dette ideal. Ikke desto mindre er det ideale historiske kerne.

Historie

Universiteterne har deres oprindelse i middelalderen, og Københavns

Universitet er som Danmarks ældste fra 1479. I forhold til denne lange historie er idealet om forskningsbaseret undervisning ret nyt. Frem til midten af forrige århundrede var det snarere det lærde end det forskende, der var universitetsidealet.

De middelalderlige universiteter var lærdoms-orienterede, deres opgave var at videregive den traditionelle viden og dens dogmer, og de havde ikke nogen forestilling om produktion af ny viden og altså heller ikke noget begreb om forskning. Fra 1788 blev det dog en forpligtelse for professorerne at skrive afhandlinger om ”interessante og nyttige emner”.

Man opfattede imidlertid stadig undervisningen som den vigtigste opgave og havde ikke noget ideal om forskningsbaseret undervisning.

Dette ideal blev i første halvdel af det 19. århundrede importeret fra Tyskland, hvor det var formuleret af bl.a. Fichte, Humboldt og Schleiermacher op til åbningen af Berlins Universitet i 1810.

I løbet af nogle årtier var idealet slået igennem også i Danmark (mens det først hen mod århundredskiftet slog igennem i den angelsaksiske verden). Idealet gik i korthed ud på, at universitetet og akademikerne havde en særlig forpligtelse til at udvikle den samlede kulturs viden og dermed bringe både deres egen og hele nationens dannelse fremad. Lærerne skulle være aktive forskere, og universitetet skulle være et enhedspræget fællesskab af lærere og studerende, der sammen skulle udvikle ny viden i et mesterlære-agtigt forhold mellem lærere og studerende. Til afløsning for de traditionelle forelæsninger og disputationer udviklede man en ny undervisningsform, seminaret, hvor man fremlagde foreløbige forskningsresultater og i fællesskab arbejdede sig frem mod ny viden.

Med positivismens gennemslag sidst i forrige århundrede fik ideen om den forskningsbaserede undervisning en ny drejning.

Man så nu videnskaben som grundlag for en teknologi, der igen kunne danne grundlag for en professionspraksis – tanken er vel tydeligst udviklet på de højere læresteder og mindre på de institutioner, der traditionelt har båret universitetsnavnet. I de tidlige tyske universitetsidealer så man den forskningsbaserede undervisning som et middel til en personlighedsdannelse af samfundets kommende elite. Med det positivistisk prægede ideal om forskningsbaseret undervisning, som særligt slog igennem i USA omkring århundredskiftet, opfattede man videnskaben som leverandør af et teknologisk præget grundlag for senere praktisk erhvervsudøvelse.

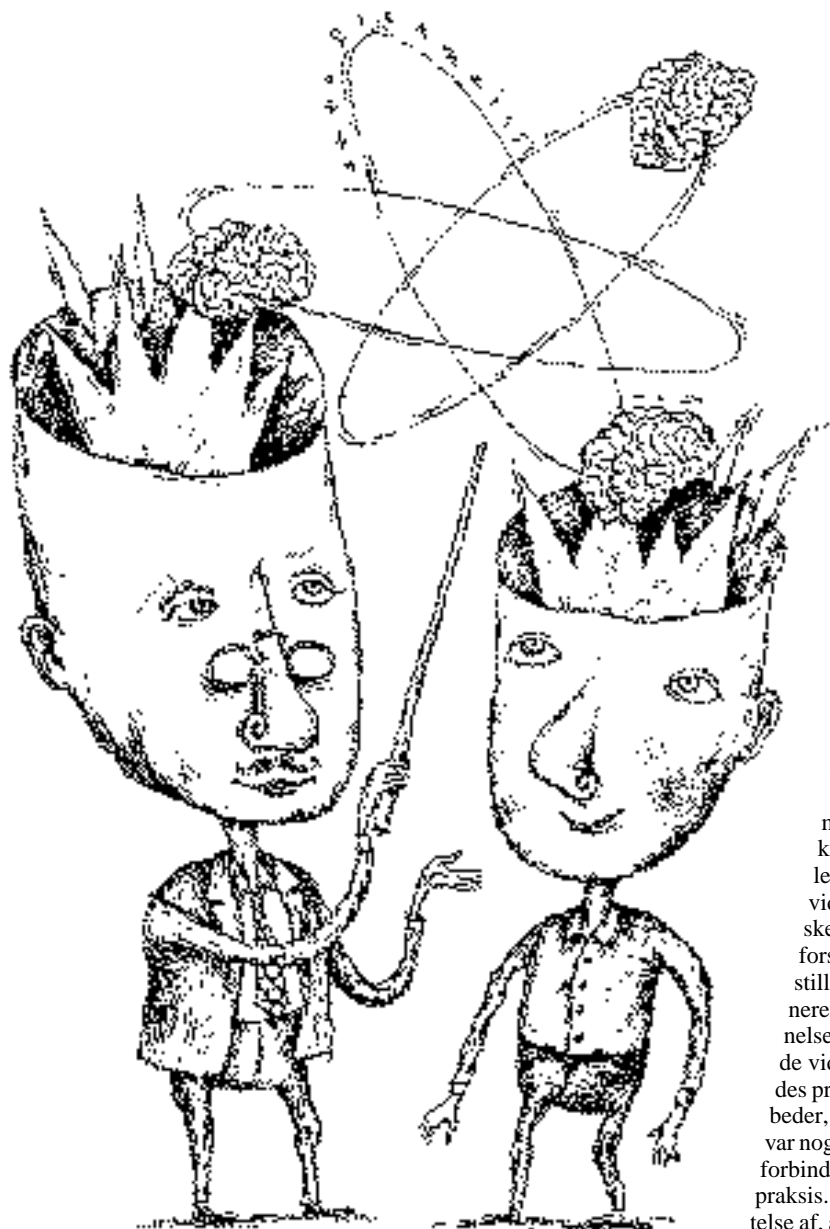
Et ideal i vækst

Idealet om forskningsbaseret undervisning er fortsat i vækst i Danmark i dag – i hvert fald i den forstand, at flere institutioner arbejder på at gøre idealet til en del af deres identitet. Som regel manifesterer det sig især som en kamp for at sikre lærerne tjenstlig ret og pligt til forskning. Aktuelle eksempler er Danmarks Højskole for Legemsøvelser, Biblioteksskolen og Danmarks Sygeplejehøjskole.

Ofte bliver spørgsmålet herom fremstillet, som om det drejede sig om penge. Men der er ikke noget økonomisk argument imod udbredelsen af den forskningsbaserede undervisning. Ganske vist har lærere med forskningsbaseret undervisning traditionelt meget længere forberedelsestid end andre undervisere. Til gengæld har de studerende meget færre undervisningstimer på grund af større forberedelses- og selvstændighedskrav også til dem, så nettoreultatet er ikke nødvendigvis øgede udgifter.

Omstillingen til forskningsbaseret undervisning er imidlertid ikke nogen let sag. Det er naturligvis for det første et spørgsmål om, at lærerne skal være kvalificerede og aktive forskere. Men mere grundlæggende er det også et spørgsmål om uddannelsesinstitutionens og professionens syn for forholdet mellem viden og praksis og på prioritering af for-

Af PER FIBÆK LAURSEN,
lektor i pædagogik, KU

skellige intellektuelle værdier.

Der er en betydelig spænding mellem idealerne om en hensigtsmæssig erhvervsforberedelse og om forskningsbaseret undervisning. Det er imidlertid ikke noget argument imod, at flere institutioner indfører forskningsbaseret undervisning, men blot en konstatering af, at det ikke er nogen konfliktfri proces.

Universiteterne har levet med konflikten mellem det erhvervs-kvalificerende og det forsknings-baserede i mange år. For selv om man tog idealet om forskningsba-seret undervisning til sig for om-kring 150 år siden, betød det nat-urrligvis ikke, at man dermed pludselig droppede alle hensyn til praktisk erhvervs-kvalificering. De idealer, der var blevet dominerende i slutningen af 1700-tallet om nyttig forberedelse til embeder i almenhedens interesse, blev fastholdt og spiller stadig en væsentlig rolle. Det er faktisk først inden for de seneste

få år, at de klassiske embedsstudier jura og medicin har indført krav om specialeafhandlinger, som ellers almindeligvis betragtes som det væsentligste kendetegn for en forskningsbaseret uddannelse.

Forskningsbasering er ikke kun et spørgsmål om uddannelses-, men også om professionsideal. Lægerne har gennem årtier været vores mest forskende profession målt på, hvor stor en del af professionens udøvere der driver aktiv forskning. Ikke desto mindre er det først for nylig, at en decideret opvning i forsknings-mæssigt arbejde er blevet en obligatorisk del af medicinstudiet. Så forholdet mellem profession og forskning afgøres ikke blot af, hvad der er indholdet i uddannelsen.

Behov for nyt ideal

Med fra fortiden har vi to markante og filosofisk velfunderede udformninger af idealet om

forskningsbase-ret undervisning, det idealistiske fra Fichte, Humboldt og Schleiermacher fra begyndelsen af forrige århundrede og det positivistiske fra århundredets slutning. Vi tror ikke rigtigt på nogen af delene i dag, og vores aktuelle ideal om forskningsbaseret undervisning er diffust.

Det centrale spørgsmål for en nærmere afklaring af idealet, handler om forholdet mellem viden og praksis. Det tyske ideal troede på, at den forskningsmæssige indstilling resulterede i en generel personlighedsdannelse, der ville gennemsyre de videnskabeligt uddannedes praksis i samfundets embeder, også selv om der ikke var nogen indholdsmæssig forbindelse mellem viden og praksis. I den moderne opfattelse af, at visse grupper akademisk uddannede besidder særlige generalistkvalifikationer, overlever rester af dette ideal – men også kun rester.

Det positivistiske ideal indebar en tro på, at man fra grundforskning via anvendt forskning kunne udlede tekniske anvisninger for erhvervspraksis. Gyldigheden af dette syn har været heftigt om-diskuteret i årtier. I dag er den dominerende holdning vist, at kun en lille del af en professions praksis er i denne forstand direkte afledt af forskningsresultater.

Det nye i vores syn på forholdet mellem professionspraksis og videnskab er, at vi har fået øjnene op for, at praksis rummer en særlig form for viden eller kunnen, som forskningen kan være med til at sætte ord på, diskutere og kritisere. Men som ikke er skabt af forskningen. Denne særlige form for viden er ofte blevet sammenfattet under slagordet "tavs viden". Det er nyttigt at søge at sætte ord på denne tavse viden, at reflektere over den og at undersøge, om den nu også

er det mest frugtbare, eller om den bør revideres. Her har forskningen stadig en væsentlig rolle, men det er en anderledes rolle, end man normalt har forestillet sig, når man har talt om forskningsbaseret undervisning og professionspraksis. Det er en rolle som diskussionspartner snarere end som leder.

Det indebærer, at både lærere og studerende må have kontakt med fagfolk, der praktiserer faget uden for universitetet. Den faglige praksis i virksomhedslaboratorier, uddannelsesinstitutioner, hospitaler, klinikker, tegnestuer og så videre er videnskabsende og ikke kun vidensbrugende. Derfor må universiteterne lære af denne faglige praksis og ikke kun formidle forskningsresultater til den.

Mellem forskning og profession

Den uddannelsesform, der passede til det klassiske tyske ideal om forskningsbaseret undervisning, var et lille elitesstudium med et mesterlæreagtigt forhold mellem lærere og studerende, der mødtes til seminarer og udvekslede foreløbige resultater. Det positivistiske ideal var en studieopbygning, hvor man bevægede sig fra grundfag over anvendte fag til praktik, og som passede til den ekspanderende industri og til teknisk funderede serviceprofessioner.

Men hvordan laver man forskningsbaseret undervisning, hvis en væsentlig del af en professions viden skabes i professionspraksis og som udgangspunkt er tavs? Det spørgsmål er der i øjeblikket ikke noget klart svar på. Det bliver fremtidens centrale udfordring at søge at udvikle et svar. Her er det sikkert en styrke, at også andre institutioner end de traditionelle universiteter og højere læreanstalter søger at realisere idealet om forskningsbaseret undervisning. Måske kan de være med til at udvikle en ny, afklaret og markant udgave af idealet.

DOBBELTMORAL

– sætter universiteterne i defensiven, når der debatteres forskningsbaseret undervisning, mener lektor, som har forfattet den foregående sides ESSAY, Han mener, at der er ved at udvikle sig en hel ny opfattelse af begrebet, og at det er sygeplejeskolen, biblioteks-skolen, seminarierne m.m., som går foran. Og universitetet må finde sig i en mere tilbagetrukket rolle, spår han ...

Lektor Per Fibæk Laursen på institut for Filosofi, Pædagogik og Retorik på Københavns Universitet har i sin forskning beskæftiget sig med at indkredse betydningen af begrebet forskningsbaseret undervisning, og samtidigt søgt at belyse hvordan begrebet har det i praksis.

Det er med disse erfaringer, at Fibæk har forfattet den foregående sides ESSAY, som er en oversigt over de flere betydninger, som begrebet har. Men han har også skarpe personlige vurderinger af det spørgsmål, som er så fundamentalt for universiteterne.

Fibæks tror, at universitetsforskningen i fremtiden må af finde sig med en mere ydmyg rolle:

“Det er ikke så privilegeret en status, som universitetet tidligere havde. Den privilegerede status, som universitetet havde som central videns-skaber, er jo for længst relativiseret, og når man begynder at snakke om at lave forskningsbaseret undervisning på mange flere institutioner og integrere alle videregående uddannelser i et fælles system, så tror jeg, at den underliggende dynamik stammer fra de generelle ændringer i vidensidealer og tendenser i forholdet mellem videnskab og professionspraksis”.

Sandhedsværdi eller brugsværdi?

Han lavede sidste år en mindre interviewundersøgelse blandt universitetslærere. De gav udtryk for, at begrebet blev udfoldet igennem det, at læreren var istand til at anvende en særlig kvalificeret kritisk holdning overfor stoffet. Eller som en af de medvirkende sagde: “Som forsker var man god til ikke så meget at undervise i svar, men mere til at undervise i spørgsmål! At have en kvalificeret distance til faget. Per Fibæk Laursen er imidlertid lidt skeptisk overfor udtalelserne, ikke mindst hvad angår konsekvenserne af dem.

“Altså: at undervise på seminarier, sygeplejeskoler og ingen-iørskoler skulle være mindre kritisk. Den køber jeg ikke rigtigt. Jeg synes det centrale for mig mere er noget andet. Det er for skellige typer spørgsmål og for skellige type interesser, man har i forhold til det faglige stof...” Ser man på Fibæks eget fag pædago-

gik, så stiller universitetet først og fremmest spørgsmål som:

“Er dette nu sandt?. Er denne teori korrekt?. Er der belæg for disse påstande?. Kan det dokumenteres?. Er der noget der tyder på, at det måske ikke er så sandt alligevel?”

Derimod stiller man på seminarieret - hvor man underviser i det samme stof - andre spørgsmål: “Hvad kan det her bruges til?. Kan det her befrugte undervisningen i folkeskolen?”.

Det er meget forskellige spørgsmål at stille, og forskellen belyser den centrale forskel på forskningsbaseret og ikke-forskningsbaseret undervisning, mener Fibæk: “Den forskningsbaserede undervisning fokuserer først og fremmest på sandhedsværdien i det stof man arbejder med, mens den ikke forskningsbaserede undervisning fokuserer på brugsværdien af stoffet”.

Status og prestige

I sit ESSAY skriver Fibæk, at ideallet om den forskningsbaserede undervisning er i vækst. “Der er da status og prestige, og til en vis grad magt og penge forbundet med den forskningsbaserede undervisning. Hvis man ser mere ideelt på det, så forventer man vel også at få mere kvalificerede folk ud af det. Kritiske og kreative”.

“Men det er helt klart, at det skel, som vi har mellem højere uddannelser med forskningsbaseret undervisning og uddannelser, hvor der ikke er forskningsbaseret undervisning, er under nedbrydning. Dette skel tror jeg ikke eksisterer om 25 år”.

Politikerne: Billigere undervisning

Universitetsfolk har hævdet, at der for tiden sker et anslag mod den forskningsbaserede undervisning, blandt andet gennem Ole Vig Jensens forslag til CVU-modellerne – nedbrydning af skellet mellem universitets- og de mellemlemlange uddannelser: læreruddannelsen, sygeplejerskeuddannelsen m.fl. - men sådan ser Fibæk ikke den grundlæggende situation:

“Politikerne, offentligheden og de studerende går mere og mere ind for den forskningsbaserede undervisning. Jeg har lagt specielt mærke til studenterpolitikken: For 5 år siden var studenterne

meget skeptiske overfor forskningen, som de mente stjal nogle kvaliteter og ressourcer fra undervisningen. I dag er der en hel anden positiv opbakning til forskningen og den forskningsbaserede undervisning i studenterpolitikken. Og det tror jeg er udtryk for en generel holdningsmæssig politisk trend i offentligheden”.

“Jeg synes det er for dårligt af universiteterne, at de ikke indrømmer at nogle fag har megen undervisning uden forskningsbaseret. Universiteterne er derfor kommet i defensiven, fordi de ikke kan leve op til deres egne idealer ...”.

Fibæk mener, at mange universitetslæreres indtryk, at der sker angreb på den forskningsbaserede undervisning, har en vis baggrund i virkeligheden: “Jeg tror det handler om, at i og med at ideallet om den forskningsbaserede undervisning bliver mere og mere udbredt, så kommer der også en stærkere interesse fra politikere og planlæggere om at finde en billigere udgave af det. Princippet breder sig, og derfor er der et øget behov for at kunne gøre det billigere. Og derfor begynder man at stille spørgsmål som: Indebærer forskningsbaseret undervisning nødvendigvis, at alle undervisere skal lære forskere?. Er det ikke nok, at undervisningen er styret af en forsker?”

Universiteterne lever ikke op til egne idealer

En professor på DTU siger at størstedelen af undervisningen på ingeniørstudiet består i at indlære færdigheder, og at undervisningen her ikke er forskningsbaseret. Hvorfor fastholder man så på universitetet den forskningsbaserede undervisning som et urørligt mantra, der ikke kan diskuteres?

“Det er en meget svær diskussion. Universitetet har et problem, fordi man hævder, at man laver forskningsbaseret under-

visning. Går man imidlertid ind og spørger konkret om, hvad der sker i praksis, så må man konstatere, at meget store dele af undervisningen - specielt på de studentertertunge studier - varetages af folk, der ikke er forskere. På nogle studier er det langt over halvdelen. Alligevel fastholder universitetet, at man laver forskningsbaseret undervisning. Og så er vi ude i det der med, at det blev ledet, at det blev styret af en forsker osv”, siger pædagogik-aktøren, som mener, at universitetet har et “fantastisk uafklaret forhold til hvad forskningsbaseret undervisning er” I praksis har man meget svært ved at leve op til sine egne idealer: “Jeg synes det er for dårligt af universiteterne, at de ikke indrømmer det. Universiteterne er derfor kommet i defensiven, når talen falder på forskningsbaseret undervisning, fordi de ikke kan leve op til deres egne idealer ...”.

Omvendt vil Fibæk ikke være den være den, der kommer med argumenter for eller begrunder, at det ikke er hensigtsmæssigt at kemikerne på Landbohøjskolen forsker, eller at fysikerne på Den Farmaceutiske Højskole forsker. At påstå dette vil være meget hovmodigt, mener han.

Professionsrelationen

“På de studier, hvor der er færdighedsfag, som ikke er aktive forskningsområder længere, fordi de er blyst af forskningen - fx basal undervisning i matematik og fysik, men også basal undervisning i grammatik og sprogfærdigheder - kan det være svært at argumentere for, at undervisningen nødvendigvis skal udføres af forskere. Og når jurastudiet kan klare sig med, at en meget ringe del af lærerne er forskere, og når en meget stor del af lærerne på sprogfagene ikke forsker, så klinger det måske lidt hult så bastant at fastholde vigtigheden af den forskningsbaserede undervisning på alle fag”, og det er i den forbindelse, at det dobbeltmoralisk kommer ind.

Han mener ikke, at der kan gives nogle generelle svar, når nogle spørger til minimumsnormer for, hvor meget af undervisningen, der må være ikke-forskningsbaseret: “Jeg mener ikke rigtigt, at man kan give et generelt svar på hvor meget af under-

visningen, der skal være forskningsbaseret. Man må først og fremmest anbefale, at man har et åbent, kritisk og pragmatisk indgang til hele denne diskussion. Der er nemlig ingen, der har noget grundlag for at indtage meget firkantede og skråriskre holdninger. Dertil er der for mange skæletter i skabet og dertil er der for meget dobbeltmoral”.

Endelig er der en meget vigtig dimension som nærmest er helt fraværende i debatten, professionsrelateringen: ”Der kan være mange gode grunde til, at fx jura-studiet bruger mange folk fra advokatvirksomheder og centraladministrationen som undervisere, også selv om de ikke forsker. For det forskningsbaserede er ikke den eneste kvalitet vi stræber efter i de højere uddannelser; vi stræber også efter noget, der har kontakt med virkeligheden, noget der har kontakt med aktuel professionspraksis. Det er undervisning, der kan gøre rede for, hvordan viden bruges i virkelighedens verden. Vi kan kalde det anvendelighed, livsnærhed og praksisnærhed. Det er efter min mening også en vigtig kvalitet ved undervisningen. Den forskningsbaserede undervisning er nok universitetets primære kvalitet, men disse andre kvaliteter er altså også vigtige”.

Et nyt vidensideal

At den forskningsbaserede undervisning i disse år er til debat kunne måske skyldes at vi lever i en brydningstid. At tiden fordrer en forandring – og en anden måde at undervise på.

”Jeg tror basalt forandringen består i, at vi er på vej til at få et nyt vidensideal. Hvor idealet om viden tidligere var, at jo mere generel, jo mere abstrakt, jo mere grundforskningsagtig viden var jo bedre var den og jo mere den var indfældet i store abstrakte teoridannelser. Det var Freud, Darwin og Einstein, jo bedre jo mere sand var viden...” Fibæk mener, at vi er på vej til at få et nyt vidensideal:

”Det anerkender vidensformer, der ikke har så generel en gyldighed, som ikke er så abstrakte, og som er mere som er mere praksistilknyttede; som har aspekter af ”tavs viden”, og som måske også er mere lokal og midlertidig gyldig”, siger han og henviser til den postmodernistiske diskussion af vidensidealet.

”Altså – hvor man før kun anerkendte den viden, der var indlejret i de store fortællinger, så er vi i dag meget mere åbne overfor den viden, der indgår i små fortællinger. Derfor tror jeg også, at det er meningsfyldt at seminarier, biblioteksoler og sygeplejeskoler begynder at lave forskningsbaseret undervisning”.

Heller ikke på Fibæks eget område – pædagogikken – er viden noget, der skabes på de pædagogiske forskningsinstitutioner og så overføres på praksis. Viden er i dag noget, der også skabes ude i kvalificeret professionspraksis: ”De folkeskolelærere og pædagoger, der går forrest i udviklingsarbejde, er mindst lige så viden-skabende som vi, der sidder på

”Dobbeltmoralen viser sig ved, at man værner om princippet om forskningsbaseret samtidig med, at det er en udbredt praksis, at dygtige forskere, der kan tiltrække fondsmidler, frikøbes fra undervisningen!”

universitetet. Og det er en vigtig ændring, og derfor tror jeg også, at vi er på vej til et nyt paradigme for, hvad forskningsbaseret undervisning er. Det er et paradigme, der meget mere end det klassiske anerkender, at viden også skabes i praksis”. Både den klassiske tyske Humboldt’ske og den positivistiske angelsaksiske opfattelse af forskningsbaseret undervisning går ud fra at viden bliver skabt på universitetet og brugt udenfor. Den forestilling er forældet i dag, påpeger Fibæk og henviser til et konkret eksempel fra pædagogikken:

Børn lærer i dag at læse meget hurtigere end de gjorde for 200 år siden. Det går ca. ti gange så hurtigt. Det ved man fra nogle historiske undersøgelser. Det skyldes ikke primært opdagelser i teorien eller i laboratorier. Det skyldes faktisk en forbedring af læseundervisningen ude i skolerne, som kun i meget begrænset omfang har været styret af forskningsresultater. Det er først og fremmest lærerne, der er blevet bedre. ”Det er en udvikling i praksis som teorien og forskningen kun i begrænset omfang overhovedet har berørt. Opgaven for forskningen er her at sætte ord på og identificere de kvaliteter, der skabes i praksis”.

Nye idealer kommer fra andre uddannelser

Fibæk har stor tiltro til potentialet i nye institutioner: ”Jeg tror og håber at der udvikler sig en ny og moderniseret form for den forskningsbaserede undervisning, der integrerer det videnskabelige med det praksisorienterede. Jeg mener, at alle de uafklaretheder

og problemer i universiteternes opfattelser og praksis af den forskningsbaserede undervisning peger på et behov for at få nydefineret idealet. Der er et skrigende behov for en ny tidsvarende gennemtænkt udgave...”

”Det vil være utroligt spændende fremover om de nye institutioner magter at udvikle en ny version af den forskningsbaserede undervisning. Hvis det lykkes, så vil det være en begivenhed af meget stor betydning, som vil sprede sig til alle de højere uddannelser, mener pædagogiklektoren og tilføjer: Og det bliver spændende for pædagogerne at opsamle de erfaringer, der gøres med nye versioner.” Så noget af det mest spændende indenfor de højere uddannelser de nærmeste år vil måske ske på sygeplejeskolen, bibliotekskolen og lærerseminarierne”.

Skizofreni

I forholdet mellem forskningsbaseret undervisning og eksternt finansieret forskning viser dobbeltmoralen sig igen:

”Man værner om princippet om forskningsbaseret samtidig med, at det er en udbredt praksis, at dygtige forskere, der kan tiltrække fondsmidler, frikøbes fra undervisningen!”, fortæller Fibæk med henvisning til, at på humaniora bruges fondsmidler i vid udstrækning til frikøb, så lærerne kan få frirum til at forske. Den paradoksale konsekvens er, at nogle forsker på fuld tid, mens andre underviser uden at forske – hvor princippet i forskningsbaseret undervisning jo skulle være, at det er de samme personer, der forsker og underviser.

”Der er på et generelt plan tale om en skizofreni, fordi det efterhånden er blevet til et kvalitetsstempel ved forskningen, at den kan tiltrække fondsmidler. Det er ofte ensbetydende med at forskeren mister forbindelsen til universitetsundervisningen.

Jeg synes man snarere skulle sige, at det er et kvalitetstræk, hvis den foruden at give sig udslag i vigtige forskningsresultater også kan befrugte undervisningen...”

Den stærke tendens til, at de eksterne penge splitter forskning og undervisning op er et problem for den forskningsbaserede undervisning. Men sådan behøver det ikke være, ifølge Fibæk:

”For de eksterne penge kunne man i stedet ansætte forskningsassistenter. Problemet er imidlertid, at karrieren i alt overvejende grad hænger på forskningsmeriteringen: Det er et karrieremæssigt positivt at blive frikøbt for

undervisningen, men det er et problem for den forskningsbaserede undervisning.

Virkeligheden er altså, at selv om forskningsbaseret undervisning er universitetets centrale ideal, så finder der mange ting på universitetet, der underminerer idealet...”

ingemann

LØSTANSATTE FORSKER OGSÅ

Nogle fag er storforbrugere af løse undervisere, og det er forkert at sige, at de ikke forsker. Mange af dem forsker nemlig i deres fritid, fortæller institutlederen på Nordisk Filologi.

“Mange af de løstansatte forsker rent faktisk, de bliver bare ikke betalt for det. Vi betragter de løstansatte som vækstlag, som rekrutteringsgrundlag for nye lærere, og vi gør derfor meget for at hjælpe dem. De kan fx komme med på konferencer. Disse løstansatte udfører også forskningsbaseret undervisning”, fortæller institutleder **Klaus Kjølner** ved Nordisk Filologi da han bliver spurgt, hvordan instituttet har det med den forskningsbaserede undervisning, når underviserne ikke er ansat i faste forskerstillinger.

Instituttet er det største på humaniora, og er storforbruger af løstansatte undervisere. Kjølner mener, at de løstansatte er en lige så nødvendig arbejdsgruppe som de fastansatte:

“De løstansatte får benene indenfor og får lejlighed til at snuse til jobbet som universitetslærer, og vi får mulighederne for at kikke dem an og rekruttere nye lærere. Derudover er det meget vigtigt for vores fag at kunne omstille sig hurtigt. Det kan pludselig være nødvendigt at oprette nye kurser i helt nyt vidensfelt, og der kan pludselig komme flere eller færre studerende. Det er derfor vigtigt, at have løstansatte til at sætte ind eller tage ud for at få tingene til at fungere”.

Ud over at mange løstansatte forsker gratis i deres fritid, fortæller institutlederen, at andre af de løstansatte er ansat andre steder og hentes ind som kursusledere. Det er fx kommunikationschefen på Statens Informationstjeneste, som ansat til at undervise i sproglig rådgivning. Men Kjølner erkender, at der naturligvis også er løstansatte der hverken forsker eller kommer ude fra det pulserende liv.

“Skolegørelsen”

Klaus Kjølner mener, at det er aldeles afgørende, at de studerende i mødet med universitetet får indtryk af, at her er der tale om noget andet.

“De skal møde professorer, der stinker af universitet”, siger han og understreger hermed den forskningsbaserede undervisnings betydning. Det skyldes

ikke, at pensum ved forskningsbaseret undervisning er anderledes, men at lærere, der forsker, kan give stoffet et andet perspektiv:

“Lærere, der forsker, skal helst kunne komme med vigtige input til stoffet fra sin egen forskning, input, der giver undervisningen et helt andet udtryk. Den forskningsbaserede undervisnings kvalitet skulle helst vise sig i selve stoffet”.

Institutlederen understreger synspunktet med resultatet af den evaluering faget var igennem i 1997. Her blev det påpeget at man i faget skulle vogte sig for faren for skolegørelse.

“Lad os skære igennem og sige at vi ikke behøver den forskningsbaserede undervisning på universitetet, og lad os så nøjes med at kalde første år for 4g”.

Feedback fra studenterne

På danskstudiet er undervisningen i færdigheder integreret i den forskningsbaserede undervisning. Klaus Kjølner siger, at man på faget helt bevidst tilstræber en bredde hos lærerne, der gør, at de også kan undervise i færdighedsfag.

“Det er professorerne, der skal lære de nye studerende at sætte komma”.

Ifølge Klaus Kjølner er det ikke kun de studerende, der drager fordel af den forskningsbaserede undervisning, men i høj grad også lærerne:

“Det at have mulighed for at præsentere sine tanker og ideer til en gruppe unge videbegærlige spørgelystne studerende giver lærerne mulighed for at se styrker og mangler i arbejdet. Det er en meget vigtig inspirationskilde, der ofte viser vejen frem mod ny forskning”.

Småfag uden løse undervisere

Studieleder **Elizabeth Engberg-Pedersen** på fagene linguistik, datalinguistik og indu-europæisk er et af småfagene på KU-humaniora - fortæller at man på instituttet kun har faste forskere ansat som undervisere. Kun i tilfælde af orlov indkaldes løstansatte lærere som ikke for-

sker. Hun mener, at den forskningsbaserede undervisning er absolut afgørende i undervisningen.

“Undervisningen er en evig pejlen sig frem og tilbage mellem teori og praksis, og den vil stå i stampe, hvis den ikke udføres af forskere. Studiet indeholder ikke deciderede redskabsfag som godt kunne varetages af lærere, som ikke forsker. Uddannelsen er en forskeruddannelse. Det eneste arbejde vores kandidater kan få er forskningsarbejde”.

ingemann

LÆSERBREV

GRATIS FORSKNING - NÅR LØSTANSATTE UNDERVISER

Det bliver gang efter gang hævdet, at forskningsbaseret undervisning på universitetsområdet er en illusion, fordi ”megen undervisning laves af løslærere uden forskningsret”.

Hvad med en lille smule saglighed i debatten? Hvis man er ansat på en institution, som meddeleler forskningsbaseret undervisning, i en stilling som underviser, så ville det vel være fyringsgrund, hvis man ikke meddelte forskningsbaseret forskningsbaseret undervisning. At der er stillingskategorier ved universiteter og højere læreanstalter, som omfatter stillinger uden forskningsret og -pligt, kan ikke bruges som grundlag for at slutte sig til, at en stor gruppe undervisere ikke forsker eller har forsket i det, som de pågældende underviser i. Det viser i stedet noget helt andet, nemlig at institutionene – arbejdsgiverne – kan sikre sig forskningsbaseret undervisning på to måder: Enten ved at betale for forskning ved at ansætte nogle med forskningsret og -pligt – eller også ved at ansætte nogle uden denne ret og pligt til betalt forskning i arbejdstiden.

Når det er muligt ”at være undervisningsassistent i årevis” kunne det have en sammenhæng med, at arbejdsgiver-siden ikke har skrupler med hensyn til at ansætte undervisningsassistenter i årevis – til at levere forskningsbaseret undervisning uden hverken ret eller pligt for arbejdsgiveren til at betale for det.

Mag.art & cand.mag. **Vibeke E.Boolsen**, ph.d., ekstern lektor og undervisningsassistent.

SUPPLERINGS-BACHELOR?

Undervisningsministeren vil give sygeplejersker mulighed for at blive bachelorer gennem supplerings. Men det er ikke nogen god ide, hverken for sygeplejerskerne eller universiteterne, siger sygeplejerske, som nu er i gang med bacheloruddannelse

“Selvfølgelig vil mange sygeplejersker gerne videreuddannes – især efter at de har fungeret i hospitalsmiljøet efter nogle år. Men Undervisningsministerens forslag om, at for eksempel sygeplejersker med et overbygningskursus på universitetet skal kunne kalde sig ‘bachelorer’ er ikke nogen god ide. Sygeplejerskerne vil blive frustrerede over deres manglende grundviden, hvis de bliver sat ind i en gruppe 3. års studenter. Og 3. års studenterne vil blive frustrerede, fordi det (teoretiske) niveau vil blive sænket, når der kommer nogle ind, som ikke har den nødvendige basisviden...”

Charlotte Autzen er uddannet sygeplejerske (1991). Nu går hun på forvaltningsuddannelsen på RUC. Selv om hun startede forfra på RUC's basisuddannelse er hun et eksempel på den nye studentertype, som kan komme ind på universiteterne, hvis Undervisningsministeren gennemtvinger planen om at åbne op for, at mellem langt uddannede lærere, sygeplejersker, handelsskoleuddannede m.fl. også skal kunne få titlen bachelor efter et mindre, supplerende kursus.

For de mellemlange uddannelser åbner det nye karrierespektiver. Og for universiteterne betyder det, at kandidatuddannelserne må forvente at få en ny målgruppe af bachelorer med en mere praksis- og professionsorienteret baggrund ind.

“Det er da positivt med større fleksibilitet i systemet, men en ny struktur må tage hensyn til, at der er fundamental forskel på universiteternes bacheloruddannelse og så professionsuddannelserne. Sygeplejen er erhvervsrelateret og går ud på at lære at passe og pleje syge. Teori-elementet tjener til, at man skal kunne observere i sygdomme og patienter. Men du lærer ikke at bruge andre metoder eller se kritisk på, hvad det faktisk er du gør.

Det lærer du derimod i de første år på universitetsstudiet gennem introduktionen til vidensteori og –metode...”, siger hun og tilføjer, at hun tilmed har svært ved at se, hvor sygeplejersker skal kunne gå direkte ind på

2.-3. år på det beslægtede lægestudium: “Selvfølgelig er der fag, som du direkte kan meritoverføre. Men lægestudiet har – selv om der også er store mangler – en teoretisk skoling på et helt andet niveau...”

Urealistisk uden supplerings

I Undervisningsministeriets oplæg gøres der opmærksom på, at supplerings-bachelorerne stiller krav om nye studieintroducerende forløb – “der ikke er studietids-forlængende”, så bachelorer udefra indgår på lige fod med universitetsbachelorer.

“Det er helt urealistisk. Selv med et kort introduktionskursus vil de ikke kunne komme på samme niveau. Jeg har – som sygeplejerske – fx en helt anden analytisk tilgang, som det er svært at omstille. Det er en helt anden måde at tænke på: Sygeplejersker tænker: Hvad skal vi gøre ved denne sukkersyge-patient, men tænker ikke på, hvordan det er opstået. Sådan en analytisk tankegang lærer du altså ikke på tre måneder”, siger hun og konkluderer:

“De første to år på basisuddannelserne bliver brugt til at indlære nogle færdigheder, og bagefter laver man så et projekt hvorfor man bruger teoriene. Alt andet lige vil forslaget betyde, at min kandidatuddannelse bliver noget forlænget – og dermed kommer ressourcer. Eller også vil min deltagelse blandt de andre sænke det teoretiske niveau på kandidatuddannelsen...”

Devaluering af kandidatuddannelsen

“Jeg har stor forståelse for, at der skal være en vekselvirkning mellem teori og praksis. Og det er da også forfriskende på et universitetsstudium at få studenter med livs- og erhvervs erfaring. Men det kan ikke opveje de negative følger af forslaget”.

RUC-studenten mener, at Undervisningsministerens forslag er en mangel på respekt for kandidatuddannelsen:

“Forslaget vil medføre en devaluering af kandidatuddannelsen. Jeg har forståelse for, at der skal være en vis mobilitet mellem

uddannelses-trinene og at der skal være mulighed for meritoverførsler. Og selvfølgelig kan også være en kelle med en mellemuddannelse som har de personlige og individuelle kvalifikationer til at kunne gå ind på universitetet, men i så fald bør det være efter universitetets vurdering af den enkelte. Men de fleste har ikke de kvalifikationer”, siger hun og henviser til, at hun ikke selv ville kunne blive optaget på denne måde.

“Jeg havde slet ikke det teoretiske – videnskabsteoretiske – fundament, så jeg ville skrive projektarbejde på et helt andet niveau end dem, der havde gået på universitetet i et par år. Og sådan en viden får man jo ikke bare på et par suppleringskurser el.lign. Det er en ’tavs’ viden, som man langsomt tilegner sig i studieforløbet”.

Forslag: Start med at gøre mellemuddannelserne bedre

Charlotte Autzen mener, at sygeplejersker søger attraktive kvalifikationsveje:

“Mange sygeplejersker ønsker at videre-kvalificere sig efter færdig uddannelse og nogle år i praksis. Nogle valgte sygeplejen, fordi vi ikke var modne nok til det selvstændige universitetsstudium. Som sygeplejerske har du erhvervet dig nogle relativt faste kvalifikationer, og du er blevet modnet, bl.a. ved at begå sig på sygehusene, hvor det gælder om at ’modstå’ lægernes krav og magt”.

RUC-studenten mener, at Undervisningsministeren i stedet for bachelor-muligheden må tage nogle andre konsekvenser af de store ønsker hos sygeplejersker

og andre mellemuddannede om at få forbedret deres kvalifikationer:

“Først og fremmest burde man gøre professions-uddannelsen mere teori- og metode-orienteret, så sygeplejersker får et bredere analyseapparat, også vidensteoretisk. Man kunne eventuelt forlænge uddannelsen med et halvt år, selv om jeg godt ved at det ikke lyder godt i politikernes øren...”

En anden mulighed var at oprette en overbygning efter grunduddannelsen – en diplomuddannelse i sygeplejevidenskab – hvorfra der så kunne være en vej ind på universitetet...”

Selv om hun selv har måttet starte forfra på basisuddannelsen på RUC, fortryder hun ikke springet fra sygeplejen. Og den baggrund skal hun nok få brugt, når hun kombinerer den erfaring med forvaltningsuddannelsen i et arbejde inden for sundhedssektoren, hvor der er stor behov for personale med en bred baggrund.

jø

AT KUNNE PERSPEKTIVERE

Har man snuset lidt til forskning kan man sætte processer i perspektiv, men man bliver også frustreret over rutinearbejde, fortæller erfaringer fra det private.

“En medarbejder, der har modtaget forskningsbaseret undervisning i sin uddannelse, har et veludviklet blik for at se behovet for forandring og fornyelse, og er vel at mærke ikke bange for at begynde på noget nyt”, mener projektchef **Børge Sand Kirk WM-data**. Han er selv uddannet datalog fra Århus Universitet, og har de sidste 20 år arbejdet i det private med udvikling af forskellige datasystemer. Via dette arbejde har han fra tæt hold været vidne til, hvordan medarbejdere med forskellige baggrunde agerer.

I hans virksomhed ansættes hvert år dataloger fra universitetet, dataingeniører og programører med en mellemuddannelse, og de har alle deres fordele og ulemper, og derfor er det ifølge Børge Sand Kirk mest ideelt, hvis der er en god blanding af alle typer medarbejdere, fordi de bidrager med noget forskelligt. Fx mener han ikke, at det er godt med for mange universitetsuddannede dataloger i en virksomhed, med mindre den kun arbejder med højteknologisk udvikling.

Kunstige legepladser

“Datalogerne med den forskningsbaserede undervisning i bagagen er fantastiske når en virksomhed skal forny sig og udvikle nye systemer, men i længere driftsforløb, eller meget lange udviklingsforløb kan de være et problem. De har svært ved at leve i lang tid i en arbejdsproces, der bygger på den samme viden. De bliver utålmodige og vil indføre det nyeste af det nyeste”.

Utålmodigheden og frustrationen kan skabe et dårligt klima i en virksomhed. Derfor skaber flere virksomheder kunstige legepladser for disse medarbejdere i erkendelsen af, at man har brug for deres kvalifikationer. Man etablerer udviklingsprojekter, som man ikke her og nu finder strengt nødvendige for at tilfredsstille disse medarbejders trang til at udforske det nyeste.

Om den forskningsbaserede undervisnings fordele mener Børge Sand Kirk, at den skaber kandidater med en evne til at perspektivere. Det at kunne hæve sig op over en problemstilling og se en mere overordnet struktur. Derudover kan de på eget initiativ sætte sig ind i nye metoder og nyt værktøj. Det er disse kvalifikationer, der kommer i anvendelse når en virksomhed skal udvikle nye produkter. Når det imidlertid handler om det mere rutinemæssige arbejde, mener han, at de medarbejdere, der har en mellemlang uddannelse som fx datamatiker, har nogle fordele. De repræsenterer nemlig stabilitet, som også er meget vigtig for en virksomhed.

“De er ofte uddannede som specialister i et felt, og de kan arbejde koncentreret i årevis uden at blive frustrerede over, at deres arbejde måske bygger på en lidt forældet teknologi. De værdsætter i højere grad det, at deres arbejde har værdi for andre, og at de bidrager til at skabe bedre systemer for brugerne. Man kan sige, at de har en mere håndværksmæssig indgang til arbejdet, og det er mindst lige så værdifuldt som en teknologisk indgang”.

Det forskningsbaserede og det håndværksmæssige

I det hele taget mener Børge Sand Kirk, at det håndværksmæssige ikke bliver prioriteret højt nok på mange uddannelsesinstitutioner.

“Jeg deltog for et par år siden i et seminar om datauddannelse, og det slog mig, at studieplanen for disse korte uddannelser mindede mig om studieplanen for datalogstudiet på universitetet - bare i en discountudgave. Som om de ville give indtryk af, at de lærte det samme som på universitetet. Det er jo fuldstændig misforstået. De burde lægge uddannelsen til rette efter nogle mere håndværksmæssige kriterier. Man burde indse, at det håndværksmæssige og det forskningsbaserede er to forskellige indgange til problemløsning, men at de absolut er lige vigtige og derfor lige værdige”.

Han mener derfor, at de mellem lange uddannelser skal koncentrere sig om det håndværksmæssige aspekt i uddannelserne og lade universitetet dyrke det forskningsbaserede og det elitære. På den måde vil man bedre kunne komplementere hinanden. Det er samtidigt vigtigt for ham at pointere, at det håndværksmæssige ikke må sættes lig med noget udelukkende praktisk, for en god håndværker skal også have en solid teoretisk ballast - men med en anden prioritering af de teoretiske emner, og formidlet på en anden måde end på universitetsstudierne.

“Der er en tendens til at ensliggøre uddannelserne for tiden og fokusere på kvantitet. Det synes jeg er en dårlig udvikling. Man burde snarere dyrke forskellighederne. Det vil skabe gode håndværkere og gode forskere. Nu får vi snart ingen af delene”.

ingemann

STØRSTEDELEN IKKE FORSKNINGSBASERET

På DTU er store dele af studiet præget af indlæring af grundfærdigheder, men de studerende skal møde forskningsperspektiver før de kommer ud i praksis, siger professor

“Størstedelen af undervisningen på civilingeniørstudiet er de første 3 år præget af en indlæring af grundlæggende redskabsfag. For at blive en god ingeniør skal man beherske store mængder af klassisk grundviden indenfor matematik, fysik, kemi men også økonomi. Denne viden er i søgens natur baggrundsviden og forudsætning for et forskningsbaseret arbejde på et rimeligt niveau”, fortæller professor dr. techn. **Jens Adler-Nissen** fra Institut for Bioteknologi, Danmarks Tekniske Universitet om undervisningen på civilingeniørstudiet. Jens Adler Nissen mener, at det ikke er afgørende at kalde undervisningen i redskabsfagene for forskningsbaseret, selv om den gives af aktive forskere. Derimod er undervisningen en særlig pædagogisk udfordring. Han understreger samtidigt, at det er meget vigtigt i opdragelsen af de studerende, at de møder forskningen fra studiets start.

“Helt fra studiets start møder alle civilingeniørstuderende teoretisk undervisning i grupper, der peger frem mod forskning. Hvis vi ikke gav dem et indblik i, hvad det vil sige at udføre forskning i praksis, tror de studerende bare, at studiet handler om indlæring af færdigheder. De skal møde problemstillinger, der fastholder forskerperspektivet i uddannelsen”.

Syntese af viden

“Vores opgave er at lære de studerende at blive polyteknikere. Det betyder, at de skal lære at kombinere viden fra forskellige tekniske og samfundsvidenskabelige områder til en teknisk løsning på et problem – en syntese. De studerende skal hele tiden konfronteres med kravet om at kombinere de færdigheder, de har lært til løsninger på problemer, der ikke altid er standardløsninger men nyskabende. Det er essensen af forskningsbaseret undervisning på ingeniørstudiet”.

Den forskningsbaserede undervisning fylder ifølge professoren ikke meget i begyndelsen

af studiet, hvor de studerende endnu ikke har lært de grundlæggende færdigheder, som er en forudsætning for at kunne indgå i forskningsprojekter. De bliver dog helt fra starten af studiet konfronteret med problemstillinger, som færdige ingeniører arbejder med, for at de kan holde målet med studiet for øje. Førsteårsstuderende arbejder således i en uge på projekter på de institutter, hvor der ellers mest er undervisning for ældre studerende og ph.d. studerende. Senere i studiet (typisk på 3. år), har de et såkaldt “polyteknisk midtvejsprojekt”. De får hermed mulighed for at

Mange af disse foregår i et samarbejde med private virksomheder, men hvor universitetsdelen som regel er støttet gennem programmidler. Om dette samarbejde siger Jens Adler Nissen.

“Det interessante er, at virksomhederne gennem samarbejdsprojekterne får en mere grundig og systematisk af-dækning af nogle problemstillinger, mens vi til gengæld får inspiration til nye problemstillinger. Det kan være en meget positiv udveksling for begge parter,” fortæller professoren.

“På den måde kan man sige, at en stor del af vores forskning er

Ikke hurtigst - men smartest

“Mange samfundsforskere kommer jo ikke ret langt med deres projekter, hvis de ikke kommer ud i marken, og det gør vi heller ikke som forskere i teknologi. Vi har brug for et samarbejde med personer, der sidder inde med viden om praksis, som vi ikke har. Vi kan derimod systematisere og generalisere denne viden, og dermed publicere den og gøre den tilgængelig for andre, og det er udbytterigt for begge parter”. Professoren mener, at universiteterne har et stort fortrin i relationen praksis – teori:

snakke med ældre studerende, se hvordan forskningen sker i praksis, og danne sig et indtryk af hvad der senere kræves af dem.

Virkelighedsnær undervisning

Når de studerende kommer op på 4.-5. år bliver mange koblet på de forskningsprojekter som universitetet har kørende, og næsten alle specialeprojekter på Institut for Bioteknologi indgår som dele af større forskningsprojekter.

baseret på bearbejdning af viden, der findes ude i samfundet, men som ikke altid er tilgængelig i tidsskrifts-litteraturen. Den er virkelighedsnær, og det skal den også være - ikke mindst fordi den derigennem skoler de studerende i de funktioner, de skal udføre, når de skal arbejde som færdige kandidater”.

“Eksisterende praksis i virksomhederne er måske ikke altid udført på den mest smarte og effektive måde. På nogle områder vil det i længden være os på universiteterne, der gør tingene på den smarteste måde, fordi det er os, der bør have tid til at tænke os mest om. Måske gør vi det ikke altid på den hurtigste måde, men den smarteste”.

ingemann

GRÆNSE FOR POLITIKERNES INDBLANDING

– i forskningspolitikken selv om det kløer i fingrene, siger Venstres ordfører på forskningsområdet i dobbeltinterview med politikerne fra de to store oppositionspartier, Venstre og SF

Politikerne er overordnet klar over, at forskningsområdet er et vanskeligt felt, som politikerne ikke skal blande sig alt for meget i. Vi anerkender også en definition af grundforskning som den forskning, som man ikke ved, hvor fører hen – og vi ved, at grundforskningen ikke må forsømmes til fordel for mere kortsigtet satsning på anvendelsesorientering!

Sådan lyder nogle af de programmatiskke erklæringer fra de to forskningsordførere for de største oppositionspartier, Venstre og SF. **Hanne Severinsen (V) er nyvalgt formand for Folketingets**

det vigtigt at vi holder fingrene væk fra forskernes valg – og alligevel tilskynder forskningsverdenen til at være på forkant...”, siger Severinsen, som har mangeårig erfaring i Folketinget. Som opposition til SR-regeringen står Venstre og SF med mange mandater stærkt i Folketinget, og partierne vil have betydelig indflydelse, hvis de kan blive enige.

Og partipolitisk står Severinsen og Antorini nok langt fra hinanden, men interview'et viser, at de er enige om mange emner i forskningspolitikken. Det er ikke i de overordnede linier, at der er den store uenighed, så det bliver i

Rahbæk var formand for Folketingets forskningsudvalg og den post har Severinsen nu overtaget. Og står det til hende og Antorini, så skal det være slut med passiviteten. De vil søge at presse forskningsminister Jan Trøjborg til at spille en mere aktiv rolle.

Ikke produktorienterede

”Universitetet har fjernet sig fra det elfenbensagtige. Universitetsloven har lagt beslutningsprocessen over til universiteterne, og gjort det nemmere at skære det overflødige væk. Og programmerne har medvirket til en nødvendig fokusering. Og det er da mit indtryk, at man er blevet bedre til at skride ind over for nogle forskere”, siger Severinsen.

”Universiteterne må vænne sig til, at evalueringer altså er andet end ’den store Bastian’, og at de er en måde at få dialog med folk udefra”

Antorini mener, at erhvervslivet hverken kræver produktudvikling eller grydeklare kandidater af universiteterne.

”Erhvervslivet efterspørger ikke færdige teknologiske produkter, eller specialiserede kandidater. De vil hellere have brede kandidater med grunddelen i orden, så de kan udvikles på virksomheden. Derfor ønsker erhvervslivet heller ikke, at specialiserede programmer optager for stor del af den offentlige finansiering, så det går ud over basisfinansieringen ...”

De nævner, at mobiliteten på universiteterne er et stort problem: *”Det burde i højere grad indgå i bedømmelsen, at ansøgeren har været på flere institutioner, fx i et par år”.*

Kvinder

Antorini er meget optaget af kønsperspektivet: *”Det gælder om at få kvinder til at søge. Hvor kvinderne er i forvejen, går det jo meget godt med at rekruttere kvinder, så det handler om at bryde traditionelle kønsroller om hvad piger kan og ikke kan. Dermed skabes rollemodeller til efterfølgelse”,* siger SF'eren. Hun mener, at der må aktive initiativer til at fremme en kvinders adgang

til fagene, og der mener hun, at tidligere undervisningsminister Ole Vig Jensen har været alt for passiv.

”Det gælder bl.a. om at give nogle bedre betingelser for at fungere i forskningsmiljøet mens kvinderne har små børn, som der er i Sverige og Norge. Det gælder fx om ikke at stille helt så bastante krav til de ph.d.-studerende om kurser, udlandsophold o.lign.”

Severinsen har et mere moderat syn på kønsperspektivet: *”Det er et problem, at naturvidenskab er så udpræget et mandefag, for fag har det nu bedst, hvis de inspireres af begge køn. Derfor låser det fagene, at der er så få kvinder, og det må ændres fx således at der kommer flere kvindelige rollemodeller”,* siger hun.

”Men det er vigtigt, at det sker i et passende tempo, at kvinder kommer til tops, for jeg kan godt have den bekymring, at rekrutteringsproblemet kan betyde, at de få kvinder som er i mandefag bliver overanstrengt ...”

Søgning til naturvidenskab

”Når så få unge søger naturvidenskab er det tegn på, at der er noget pædagogik, som er gået galt. Naturvidenskaberne har ikke været gode nok til at sælge sig selv, og folkeskolen har underprioriteret lærernes efteruddannelse i disse fag. På den måde er det svært at smitte med begejstring. Når mange unge søger studier, hvor de gerne vil have noget med mennesker og filosofi at gøre, så har de en forestilling om, at naturvidenskaberne repræsenterer det modsatte – og det er på ingen måde rigtigt ...”, siger Severinsen.

Antorini er enig i, at folkeskole- og gymnasielærere er meget orienteret mod humaniora: *”Det er deres egen erfaringsverden, og den kunne godt drejes en smule til også at orientere sig mod den private sektor og de praktiske behov her. Børn skal have en anden – positiv – oplevelse af ’nørder’...”*

Oppositionens to ordførere på forsknings- og uddannelsesområdet: Hanne Severinsen (V) er uddannet gymnasielærer med historie og samfundsfag. Christine Antorini (SF) er uddannet RUC med forvaltning og kommunikation.

Forskningsudvalg og Christine Antorini (SF) er nyvalgt medlem af Folketinget og samtidig ny forskningsordfører for SF.

”Vi politikere skal være med til at lave en incitamentsstruktur. Universiteterne skal have rigelige basisbevillinger, mens programpenge kan skærpe interessen for at fokusere. Og selv om det kløer i politikernes fingre for at blande os i prioriteringerne, så er

de konkrete sager, at uenighed vil vise sig.

Venstres ordfører var da også enig om mange emner med Antorinis forgænger Kjeld Rahbæk Møller, som røg ud af Folketinget ved sidste valg. De var bl.a. meget enige om, at tidligere undervisningsminister Ole Vig Jensen var alt for passiv på universitetsområdet. Der skete stort set ingenting, mente de.

OBJEKTIVE KRITERIER

KU kom først med principper for den lønspolitik, der følger af det nye lønsystem.

Men de nærmere kriterier for tillæg skal forhandles lokalt på fakulteterne

Løn niveauet for universitetslærere er for lavt, sammenlignet med lønniveauet uden for universitetet. Et nye lønsystem skal derfor gøre det muligt at etablere et ukompliceret system af tillæg, der hæver det nuværende slutniveau betragteligt.

Det betyder, at adjunkter og lektorer på det nye lønsystem - med en normal arbejdsindsats og kvalifikation - derfor mindst skal have en løn, der svarer til det gamle lønsystem

Sådan lyder i hovedtrækkende den generelle aftale, som ledelse og tillidsrepræsentanter er blevet enige om på KU. Landets største universitet kom hermed først med en aftale, mens man på andre universiteter endnu forhandler.

KU's principper slår fast, at lønsystemet skal opfattes som et personalepolitisk redskab, der skal virke retfærdigt og motive-rende for den enkelte medarbejder. Der skal derfor være gennemskuelige procedurer for tilde-ling af tillæg efter objektive kri-terier.

Aftaler uden tys-tys

"Der er lagt et fundament for en lønpolitik. Ledelsen har skrevet under på nogle meget vigtige principper, som gør det klart, hvordan vi kan leve med det nye, mere usikre lønsystem. Det er muligt på en gennemsigtig måde at gøre op med det fastlåste lønsy-stem, hvor det var sådan, at havde man set en lønseddel, så havde man set dem alle!"

Den vigtigste tilkendegivelse er, at det nuværende lønniveau fastholdes som minimum; KU ikke vil være med til at finansiere lønfremgang for nogle med lavere slutløn til andre...", siger fællestillsmand John E. Andersen

Tillidsmanden fra KU-humani-ora siger, at den nye lønforms succes afhænger af gennemskue- lige procedurer og uddeling efter objektive kriterier: *"Fra andre steder kender vi, at individuelle lønaftaler følges af tys-tys. Afta- len - og et rapporteringssystem - giver retssikkerhed for den an- satte: at man får de tillæg, som man er kvalificeret til. Der er altså ikke plads til subjektive af- gørelser, som forpester arbejds -*

miljøet - hvilket absolut var en fare i det nye lønsystem..."

Aftale kriterier

Aftalen betyder også, at alle, der opfylder på forhånd aftalte kri-terier for tillæg, skal tildeles disse tillæg. Forhåndstillæg kan være dokortillæg, rekrutterings-tillæg på et givent institut, kvalifikati-onstillæg eller funktionstillæg.

Ved enhver nyopslag af stilling skal der ske en fastlæggelse af lønniveauet under hensyn til det ønskede kompetence- og kvalifi- kationsniveau samt eventuelle re-krutterings-problemer, hedder det i aftalen.

Aftalen opridsrer en række principper, som i praksis skal ud- fyldes af dekanen på de enkelte fakulteter. Der kan således aftales lokale kriterier for tillæg på de enkelte fakulteter, og disse kri-terier kan være klart beskrevet ske- matisk i en "standardkontrakt". Heraf skal tillægstyper klart fremgå: "varige, engangs-, funk- tions-, kvalifikationstillæg etc.

Kriterier fastlægges på fakultetet

KU's forhandlingerne er foregået i et "lønforms-koodineringsud- valg", og der har på de fleste punkter været enighed om prin- cipperne.

Der har dog ikke været enig- hed om tillægs tidsramme.. Til- lidsrepræsentanterne ønskede, at der fortrinsvis skulle være tale om varige og pensionsgivende tillæg, men dekanerne ville have, at der skulle "tilstræbes en pas- sende blanding af varige og mid- lertidige tillægstyper" (aftalens tekst), dvs. en fifty-fifty -ord- ning. Rektor og dekanen har ikke villet binde sig til en central og bestemt måde at anvende lønnin- gerne på.

Aftalen slår fast, at både forsk- ning, undervisning og admini- stration skal kunne udløse tillæg. Det slås også fast, at alle, der op- fylder på forhånd aftale kriterier for tillæg, skal have disse tillæg.

Det er ikke mere præcise be- skrivelser af tillægstyper - kvali- fikationstillæg, funktionstillæg, fastholdelsestillæg - samt disses varighed.

Personalechef Søren Nissen

siger, at aftalen ikke er en central fastlæggelse af lønniveau, men af procedurer. Der lægges myndighed ud til decentalt fakultetsansvar; til dekanen og ikke længere ud.

Aftalen lægger op til, at fakul- teterne skal sikre, at lønsprednin- gen ikke øges ud over de på for- hånd aftalte grænser, hedder det i aftalen. Ifølge personalechef Søren Nissen er åbenhed en sik- ring mod, at der ad bagdøren sni- ger sig store personlige tillæg ind: *"Hvis nogle fx frygter for stor ulighed mellem fakulteter el- ler vip-faggrupper, så bliver det synligt for alle. Et rapporterings - system vil omgående kunne ori- entere om dette - og så kan der jo gøres indsigelse imod denne ten- dens ..."*

Der fremgår heller ikke et fastlagt "løn-forløb", således at en vip'ers lønudvikling bliver forudsigelig ved, at opfyldes be- stemte kriterier, så udløses der automatisk et tillæg. Der er heller ikke en tidsplan for, hvornår til- lægget senest skal udløses m.m.

Disse aspekter er til forhand- ling med dekanen på de enkelte fakulteter.

Professorløn bliver stopklods

Det fremgår, at der skal tilstræbes en balanceret lønudvikling inden for et område, men der er ingen øvre grænser for, hvor stor løns- predningen kan være, fx på de enkelte fagområder, løntrin og stillingskategorier. Den enkeltes løn (grundløn plus tillæg) må imidlertid normalt ikke overstige den nærmeste højere stillingska- tegoris normalløn. Lektorer må acceptere, at de normalt uanset indsats ikke kan tjene mere end professorsors normalløn.

Det fremgår ikke, hvordan der skal skaffes penge til at opfylde aftalens intentioner om en højnelse af universitetets lønni- veau. Det fremgår blot af aftalen, at "den enkelte enhed" (fakultet og institutterne) skal sikre, at der er penge til at indgå lønaftaler. KU har ikke overvejet, hvordan man skaffer ekstra penge til op- fyldelse af lønprincipperne

Personalechef Søren Nissen siger, at ledelsens intentioner er, at gøre universitetet bedre i stand

til at rekruttere og fastholde med- arbejdere i forhold til den private sektor: *"Meningen med lønsyste- met er, at skal universitetet være rimelig konkurrencedygtigt med omverdenen, så kan det ikke nytte at begrænse fakulteter i at kon - kurrere på lønnen. Det kan skabe forskelle mellem fakulteterne, og det kan nogle mene noget grimt om - men det er ikke en synd i for - hold til det nye lønsystem ..."*, si- ger Nissen og henviser til, at et rapporteringssystem overvåger udviklingen.

Tillidsmanden: Gerne lønforskelle

Fællestillidsmand John E. Ander- sen understreger også rapporte- ringssystemets betydning. Det nye lønsystems succes'en kan måles ved om lønbudgettet stiger eller falder, siger han. *"Vi ansatte skal kunne se, hvad vej lønudvik - lingen går. Vi kræver selvfølgelig betaling for ekstrainsats, men vi kræver ikke lønkroner for en - hver pris ..."*

Fællestillidsmanden konstaterer, at det er op til ledelsen at komme med initiativer til finan- sierung af lønformen; fx om det skal finansieres ved besparelser eller ved overførsler for eksem- pel mellem fakulteterne Han si- ger, at der er steder, som har større rekrutterings- eller fasthol- delsesproblemer end andre, og man det må man gøre noget for at løse. *"Og jeg er ikke bange for store lønforskelle. Tværtimod ser jeg positivt på, at vi kan komme ud af det fastlåste system. Når der nemlig først er bevægelighed i systemet, så tror jeg på argu - mentets kraft, og så er det ikke bare sammenlignelighed mellem stillinger på universitetet og udenfor, der legitimerer lønfrem - gang. Så kan henvisning kvalitet sagtens argumentere for en højere betaling ..."*, siger John E. der slutter:

"Folk skal altså ikke forvente sig lønfest fra dag til dag. Der bliver en lille margin til omforde - lingen. Men selv om der er tale om marginaler, så bliver det jo i kroner til adskillige millioner på hver overenskomst. Og de skal fordeles efter en ordentlige og anstændige retningslinier ..."

NORSK UNIVERSITETSSTREJKE

Den norske akademikersektor er i strejke efter at mæglingssmandens forligsskitse blev forkastet. Årsagen er, at akademikere nok engang får mindre i lønstigning end andre grupper og at der er stor afstand mellem tariffene i det offentlige og i det private. Og parterne står langt fra hinanden: Mens Akademikerforbundet kræver tariffier på 30.000 kr./mdl. i gennemsnit for statsansatte akademikere, så vil arbejds-giverne give langt mindre. Staten håned akademikerne med et oprindeligt tillægstilbud på 3.000 kr. årligt, for siden at hæve det til 15-20.000 kr. Men

det afviste Akademikerforbundet, fordi det ikke udligner mange års lønfejls-løb.

Akademikerforbundet peger på, at de statslige lønforhandlinger betyder, at det igen er lavtløns-, ligeløns- og kvindeprofilen som har sejret. Vinderne er bl.a. nyuddannede lærere, børnehavassistenter og -hjælpere, som får klækkelige tillægshop på op mod 25.000 kr. årligt.

Skævheden i løn mellem lektorer på de videregående uddannelser og lærere fra mellemuddannelserne (høgskolerne) gøres større, fordi lektorerne får en bedre startløn, og deres slutløn

efter 10-12 års tjeneste bliver også noget højere.

Strejken betyder, at 700 medlemmer af Forskerforbundet i første omgang er i strejke. Enkelte institutter er udtaget til strejke, bl.a. Institut for Informatik ved Oslo Universitet og Nat.Mat.-instituttet. Lærerne her opfatter strejken som helt rimelig: "Hvad er det for et signal, som staten sender til unge mennesker om nytten ved at uddanne sig eller arbejde i det offentlige, når de kan tjene det dobbelte uden særlig uddannelse i det private," lyder spørgsmålet. (Se www.forskerforbundet.no)

NOTER

Scotland: Fyret for nepotisme

Engelske universiteter ser stadig flere familie-medlemmer ansat – og løber dermed risikoen for beskyldninger om nepotisme. Men der er ingen klare retningslinier til vejledning på området. Glasgow Caledonian universitets vice-rector blev sidste år fyret for embedsmisbrug, bl.a. på baggrund af beskyldninger om nepotisme efter at universitetet havde ansat hans to sønner.

Og da en nyrekrutteret vicerektor ved Edinburgh universitet lige var begyndt, søgte hans kone et akademisk job og fik det. Det afødte beskyldninger om nepotisme og en følgende undersøgelse, som imidlertid konkluderede, at ansættelsen var gået regulært for sig. Omvendt skabte Glasgow universitet et job til den nye vice-rektors kone, så hun kunne fortsætte sin forskning fra den tidligere ansættelse. Og denne politik forsvares af rektorforeningen: "Hvis en institution ønsker at rekruttere en bestemt person til en post, må den ofte tage forholdsregler hvad angår partneren". Konkurrencen om at tiltrække stjerne-forskere eller -administratorer er stor, så universiteterne må sørge for at sammensætte en attraktiv job-pakke.

Generelt er det op til den enkelte institution at tage stilling til ansættelserne. En komite har opstillet nogle principielle retningslinier på området, bl.a. at offentligt ansatte ikke må give materielle fordele til venner eller familie samt at administrationen skal være objektiv, dvs. at stillinger skal besættes i konkurrence og efter kvalifikationer (merit).

Den engelske universitetslærerforening AUT siger, at den bedste sikring mod nepotisme og beskyldninger om noget sådant er åbenhed og gennemsigtighed. (THES 27.3).

USA: Kode mod dårlig opførsel

Et stigende antal collegeprofessorer i USA indlægger adfældsregler i deres kursus-krav som følge af udisciplineret opførsel blandt studenterne. De er trætte af "småsnak og fnisen", og har der-

for indført foreskrevet læsning forud, note-tagning samt krav om at møde til til timens start m.m. Et stigende antal af studenterne mangler regler for underordning under regler og lider af åbenbart mangel på engagement. Der har altid været klager over dovnede studenter, men de kendte disciplinproblemer i amerikanske universiteter synes at være på vej opad i systemet, advarer undervisnings-eksperter. Senest har et newsletter under National Teaching and Learning Forum (www.ntlf.com) diskuteret temaet "Læring og flok-kontrol". Et notat om emnet opregner 28 eksempler på besværlige studenteradfærd, som spænder fra at komme for sent til at gå tidligere eller argumentere endeløst over karakterer o.lign.

En pædagogik-ekspert fremhæver, at konsument-attituder kan være en del af problemet: "*Studenterne siger, at de betaler for at være her, hvilket giver dem nogle rettigheder: 'Jeg betaler din løn, jeg er din chef. Det giver dem en retfærdiggørelse af at opføre sig uacceptabelt ...'*"

I USA har de fleste universiteter koder for god opførsel, og lærere kan indskærpe begrænsninger i beklædning eller forbud mod at tygge tyggegummi. (THES 3.10).

USA: Harvard mod namedropping

Harvard University har sat stramme grænser for brug af navn og kreditering fakulteter og ansatte. Universitetet ønsker ikke, at dets høje status skal misbruges af de 14.000 fast og løst ansatte samt de 25.000 studenter. Derfor skal der indhentes særlig skriftlig tilladelse, før navnet anvendes ved forskningsprogrammer, bøger eller ad hoc arrangementer. Det er dekaner og institutledere, som godkender brugen, som klart skal implicere relationen til universitetet.

Mange universiteter har restriktioner for kommerciel brug af logo, navne og symboler til T-shirts

o.a. Harvard er først med at begrænse brugen af titlen til akademiske formål. (THES 10.4).

England: Studenter frygt for afgifter

Modsat hvad mange havde troet har den engelske Labour-regering ikke taget afstand fra studieafgifter (fees), hvis størrelse godt nok varierer efter forældrenes indkomst. Men studenterne frygter, at regeringen heller ikke har tænkt sig at straffe de universiteter, som indkræver ekstra store studieafgifter. Regeringen har ellers lov-mulighed for fastsætte maksimumsbeløb og for at straffe overskridelse heraf, men det ønsker Undervisningsministeren tilsynende ikke. Studenterne frygter social slagside som følge af top-afgifter på visse universiteter. (THES 1.5)

England: Nej til kvalitets-inspektører

Nogle af Storbritanniens top-forskningsinstitutioner betegner et forslag om indførelse af et fast korps af censorer som "u-praktiserbart". Forslaget går ud på at skabe en bank af registrerede eksperter eksaminatorer, der skal rapportere direkte tilbage til det engelske forsknings-evaluering-center. Institutionerne taler kraftigt imod forslaget, fordi censorernes rolle ville blive uklar, og ikke længere primært være en relation til instituttet, men der ville opstå en uklar triangel, hvis en statsinstans skyder sig ind i systemet: En standardisering og sammenligning af standarder vil ikke yde retfærdighed til indholdet i de forskellige forskningsprogrammer, som varierer i målsætning og metoder. (THES 15.5)

Tyskland: Ranking

Forbrugermagasinet "Stiftung Warentest" har gennemført en undersøgelse af de bedste undervisningssteder inden for fagene økonomi, business, kemi og biokemi. Guiden dømte ud fra studenter- og

lærerudsagn, institutter, studenterorganisationer m.m. Det analyserede antal og kvaliteten af forskningspublikationer, kvaliteten af biblioteker og laboratorier og universiteternes interne informations-systemer.

Et overraskende resultat var – hedder det – at studenter og lærere ikke var enige i deres bedømmelser: Professorerne fandt TU-München, Marburg og Münster de bedste inden for kemi, mens studenterne valgte Jena, TU-Clausthal og Ulm.

Testen er gennemført uden medvirken af den tyske pendant til Danmarks Forskningsråd, og de tyske rektororganisationer har nægtet at medvirke i ranking'en, bl.a. med henvisning til, at det tyske uddannelsessystem er et enhedssystem med ensartet kvalitet. (THES 22.5)

USA: Ny rekord på colleges

Aldrig før er så stor en del af den amerikanske gymnasieungdom (high schools) gået videre på en højere uddannelse som i 1997, hvor 67 pct. fortsatte på college for at få en bachelorgrad. Ud af 2.8 mio. med studentereksamen valgte 1.9 at melde sig på college.

Tallene gør USA til det sted i den industrialiserede verden med den største sikring af pladser for ungdommen på en højere videregående uddannelse. Internationale undersøgelser har da også vist, at op mod en flerdedel af alle amerikanere har en bachelorgrad fra et college. Til sammenligning er det kun hver 8. englænder, som har en bachelorgrad. De internationale sammenligninger tager dog ikke højde for bachelorgradens traditionelt højere status i USA, og heller ikke den meget uensartede kvalitet i amerikanske colleges indgår.

Analytikere peger på, at ungdommen handler ud fra tro på, at en collegegrad er et nødvendigt adgangstegn til et job, og de frygter at kommende store ungdomsårgange vil belaste systemet endnu hårdere. (THES)

REALLØNS- NEDGANG

NOTER

Oxbridge udfordres

Traditionelt er det Oxbridge (Oxford og Cambridge) universiteter, som forbindes med det mest fremragende i engelsk og international forskning og undervisning. En opkomling truer imidlertid de to gamle universiteters enestående elitestatus. Warwick universitet har haft et par succes'er på det seneste:

I april måned blev det ranked højere end Oxford hvad angår undervisningsstandard (i Times og Financial Times). I maj måned rankede det tyske Spiegel Warwick som nummer fire i business og økonomi i Europa. Og ikke nok med det: Det lykkedes i begyndelsen af juni Warwick at snuppe den verdenskendte feminist Germaine Greer som professor i engelsk og sammenlignende litteratur fra netop Oxford ...

Warwick er et af de traditionelt vinstreorienterede læresteder. den verdenskendte historiker E.P. Thompson undervise der, men det blev også rost af Margaret Thatcher for at bryde elfenbenstårnet ned ved at skabe kontakter til private firmaer. Og statistikkerne fortæller nu, at Warwick er en farlig konkurrent til Oxbridge, når det gælder de eksterne ressourcer. Business-instituttet får således 75 pct. af indkomsterne fra private kilder. Universitetsledelsen har da også været meget bevidst om betydningen af en positiv presse og forskerne opfordres til at promovere stedet. Samtidig afholdes der mange konferencer på stedet.

Studenter mener dog, at der er lidt for meget forretning over universitetet og at det går ud over undervisningen. En siger, at de mange eksterne penge sætter alt for megen vægt på forskningen og at fagene bliver splittet op i forskellige videnskabelige småemner og at det ikke gavner undervisningen. (Independent 7.6)

Europa: Rektorer vil lære gennem web-nettet

Universiteterne må være forberedt på at fyre eller nedgradere lærere, som står i vejen for forbedring af undervisning og læring, udtaler den europæiske rektorkonference, ifølge den engelske ugeblad THES

I årevis har de engelske forskere og universitetslærere sloget mod løntilbagegang og mod årelange løsansættelser for en stor del af staben. I forbindelse med den statslige Dearing-udredning sidste år blev fagforeningerne stillet i udsigt, at løn- og ansættelsesvilkårene skulle forbedres, så der kunne rekrutteres og fastholdes en høj kvalitet hos personalet. Regeringen er imidlertid løbet fra løfterne, og forhandlingerne gik i hårdknude, og fagforeningerne truede på ny med konflikt på området.

Arbejdsgiverne tilbød i marts en 3.8 pct.'s lønstigning til forskere og lærere ved universiteterne, fordelt på en totrins-model. Udspillet blev ikke anbefalet af universitetslærerforeningen AUT's ledelse, fordi tilbuddet ville betyde en realløns-tilbagegang: Udregnet på årsbasis ville det betyde 2.6 pct. i lønfremgang, hvor inflationen p.t. er på 3.4 pct.

Men et flertal (58 pct.) af medlemmerne stemte overraskende ja til arbejdsgivernes løntilbud. Et af argumenterne for et ja til det dårlige tilbud var, at en igangværende kommission om løn- og arbejdsforhold skal have arbejdsro i år, og arbejdsconflik-

ter vil ikke tjene medlemmernes interesser.

AUT's kongres i maj gentog kravet om en fast og harmoniseret lønskala og en stillingsstruktur med regler for forfremmelse m.m. så der sker en begrænsning i de mange løse og tidsbegrænsede ansættelser. Kongressen havde også et tema om konsekvensen af forskningsevalueringer for de forskere, som ikke passer til de snævre definitioner af "forskning", som evalueringerne opererer med. (THES 22.5)

Kommision

En kommission kulegraver for tiden de engelske universitets- og forskningsansattes løn- og arbejdsvilkår, som er kendetegnet ved mangel på en harmoniseret og fast lønskala samt en egentlig stillingsstruktur som den danske, hvilket betyder, at der er mange løse og tidsbegrænsede ansættelser. Kommissionens overordnede spørgsmål lyder: Hvordan kan udviklingen af universitetssystemet fremmes bl.a. gennem ændring af løn- og arbejdsforhold? Hvilke lokale variationsmuligheder skal der være for de ansættende institutioner for at de kan få opfyldt deres stabs-ønsker mest effektivt?

blive instruktører, som assisterer studenterne i at lære på andre måder end gennem den traditionelle forelæsning ..."

Tyskland: Sindelagskontrol

"Er De nu eller tidligere medlem af det tyske kommunistparti"? Sådan løses spørgsmålet til en gruppe canadiske universitetslærere, da de skulle deltage i et udvekslingsprogram for at deltage i en kongres på Augsburgs universitet i den tyske delstat Bayern. En uge efter ankomsten til universitetet måtte sociologi-professor Patricia Marchak angive om hun var medlem af kommunistpartiet eller 47 andre politiske eller religiøse grupper, inkluderet Scientology. Et benægtende svar var betingelsen for en ansættelse ifølge statens regler.

Hvad angår løn lægges der vægt på lønrelationer mellem forskellige ansættelsesgrupper og ansatte udenfor den offentlige forskningsverden. Men spørgsmålet om rekruttering, fastholdelse og motivering af staben indgår – samt ikke mindst: Hvor meget er institutionerne i stand til at betale?

Hvad angår rationalisering af lønstrukturer lyder et spørgsmål bl.a. hvordan erfaring, præstation og ekstra ansvar skal belønnes: Hvad er forbindelsen mellem karrierefremskridt og lønforhold? Vil bestemte former for strukturer være bedre end andre? Endelig indgår det også i denne sammenhæng, hvordan universiteterne kan tiltrække de bedste kandidater, forskere og lærere – og hvordan lønnen indgår som faktor heri.

Harmonisering af løn og stillingsforhold skal overvejes over for de fordele, som i dag findes ved at de enkelte universiteter i høj grad har autonomi til at fastlægge standarder. Og fordelene ved en egentlig stillingsstruktur skal også overvejes.

Rapporten planlægges at være færdig i begyndelsen af næste år, og kommissionen har således ingen effekt på dette års lønforhandling. (THES 8.5)

Selv om professoren ikke er medlem af nogle af de 47 organisationer, nægtede hun at underskrive erklæringen, og hun måtte forlade programmet og returnere til Canada med en personlige regninger på 3.200 dollars i bagagen.

De canadiske myndigheder kunne ikke blande sig i et andet lands interne anliggender. Rektoren for Augsburg retfærdiggjorde loven med henvisning til, at den rettede sig mod grupper eller personer "som kunne tænkes at omstyrte den liberale stats fundament". Rektoren forklarede, at caudierens nægtelse af at underskrive erklæringen var den første klage i de 12 år, som udvekslingsprogrammet havde virket.

(CAUT bulletin, april).

(29.5). Der er nemlig udsigt til, at der skal være færre undervisningsansatte i traditionelle lærerjobs, fordi lære-formerne vil ændre sig mod mere selvstudium og mod brug af informationsteknologi. Teknologien betyder, at studenterne simpelthen kan bruge "stjerne-undervisere" i andre lande.

Den tidligere evalueringsforsker og nu rektor på Twente Universitet, Frans van Vught forudser, at universiteterne må nytænke deres brug af personale: "Hvor stor en del af lærerne skal vi fyre for at til-lade studenterne at finde virkelig gode lærere på web-nettet", spørger han og tilføjer: "Hvis studenterne ønsker en interessant fore-læsning, vil de måske være bedre tjent med en fra Harvard eller Yale end en fra deres eget universitet. Deres "egne" lærere vil derfor

TILFREDSHEDSTEST

Det tyske blad SPIEGEL har lavet ranking af universiteter på fagområderne jura, ingeniørvidenskab, erhvervsvidenskab og sprogvidenskab

EUROPA-RANKING INGENIEURWISSENSCHAFTEN

RANG	UNIVERSITÄT	LAND	PUNKTE	PLATIERUNGEN	INDELNERTUNGEN
1	Technische Universität Eindhoven	Niederlande	54	15	3,5 1,7 2,4 3,2 1,3 2,5 1,9 2,6 2,1
2	Universität Cambridge	Großbritannien	53	14	3,9 1,4 3,1 2,9 2,1 2,2 2,8 1,7
2	Imperial College London	Großbritannien	53	14	3,1 2,0 2,9 2,5 2,1 2,2 2,8 1,7
5	Universität Oxford	Großbritannien	50	12	3,3 2,4 3,7 2,8 3,0 2,2 2,2 2,0 1,9
6	ETH Zürich	Schweiz	52	12	2,5 2,2 2,6 2,9 2,3 2,8 1,8 2,8 2,1
7	Technische Universität Ilmenau	Deutschland	51	12	1,5 1,8 1,5 3,1 3,4 2,9 2,7 3,2 2,3
8	Universität Lyon I Villeurbanne	Frankreich	49	11	2,6 4,9 3,7 3,7 2,9 1,9 1,5 2,0 2,3
9	Universität Karlsruhe	Deutschland	50	11	1,7 1,4 2,4 3,4 4,0 3,0 3,7 2,4 1,7
10	TEU København/Lyngby	Dänemark	47	9	5,0 2,2 1,9 3,6 3,1 2,5 1,5 3,7 2,0
11	Katholische Universität Löwen	Belgien	47	8	2,5 1,7 3,4 3,1 3,6 1,4 2,3 3,0 2,1
	Universität Durham	Großbritannien	47	11	3,7 2,0 2,2 2,2

SPIEGEL spår studiegebyrer i hele EU

Det betaler sig at få et godt navn, fordi universitetet vitterlig har høj kvalitet. Men det er mindst lige så væsentligt at pleje sit image: de forestillinger, som omgivelserne gør sig om een.

Det viser en inter-europæisk sammenligning af universiteter, som det tyske blad DER SPIEGEL har lavet. I testen – "Europas bedste universiteter" er:

- DTU nr. 8 blandt de tekniske uddannelser, hvor det tekniske universitet i Eindhoven kåres som det bedste.
- Blandt juristerne er Århus nr. 16, mens Tilburg i Holland og Cambridge og Oxford i England kåres som de bedste. (Det oplyses i øvrigt, at hver student får en laptop-pc foræret ved optagelsen!).
- Blandt sprogvidenskaberne er dansk i København nr. 13, mens Helsinkis, Amsterdams og Cambridge's er de allerbedste.
- Blandt samfundsvidenskaberne ("Wirtschaftswissenschaft") er økonomi i København nr. 14, mens Lausanne og to tyske universiteter angiveligt skulle være de bedste.

Undersøgelsen vakte en vis opmærksomhed i de danske medier i begyndelsen af april, hvor de danske placeringer blev omtalt.

Udvalgte fag og universiteter

Undersøgelsen er en såkaldt "image"-test, hvor man gennem udsøgning af 1090 professorer har undersøgt Europæiske universiteters ry inden for bestemte bestemte fagområder: Jura, ingeniørvidenskab, samfundsvidenskab og sprogvidenskab (de nationale sprog). Professorerne blev spurgt, hvilket universitet, de ville anbefale deres søn eller datter at indskrive sig på inden for fagene jura, ingeniør, økonomi og sprogvidenskab.

Hver af de adspurgte lærere (fra EU's medlemslande samt Schweits) fik mulighed for at anbefale 3 institutter / institutioner inden for fagområdet. Ud fra de hyppigst nævnte udvalgets så deltagerfeltet til den senere spørgeskema-undersøgelse af studenterne. De 36 universitets-fagområder er således udvalgt i denne runde – og det er årsagen til, at KU-økonomi har et bedre ry end Århus-økonomi (eller statskundskab i Århus), at Århus-jura har et bedre ry end KU-jura ...

I denne udvælgelsesmetode ligger en national begrænsning i testen, fordi Danmark kun har få fagområder, mens fx Tyskland og England har mange universiteter, som repræsenterer fagområdet. Danske fag-institutter har således sværere ved at blive nævnt end de øvrige. Dette forhold bliver yderligere forstærket ved, at nogle landes struktur er meget elitær, hvor man har enkelte fremra-

gende fag-institutter, mens der er omvendt også er en del af de andre universiteters fagområder, som hører til blandt de dårligste (England og Frankrig).

Tilfredshedstest

Studerne blev spurgt om studieforholdene og fagenes / lærernes "servicering". De fik 18 spørgsmål (fx "Fortæller læreren om aktuel forskning?" og "Er lokalerne ofte overfyldte?") og skulle give karakterer fra 1-6. Gennemsnitskarakteren placerede fagene i toppen, i midten eller i bunden.

SPIEGEL har tidligere lavet en sådan national tysk studenter-tilfredshedsundersøgelse, som ofte betegnes som en undersøgelse af "studiekomforten". Studenterne svarede på spørgsmål om deres aktivitetsniveau, om klassestørrelse, om lærer-kontakt og lærernes forberedelse og pædagogiske evner samt om studieomgivelser, deres bolig-situation m.m.

SPIEGELs internationale ranking kan således kritiseres for, at studenterne vurderer universitetet ud fra deres egne målestokke og ikke efter faste kriterier. Da de ikke kender betingelserne i andre lande bliver det i høj grad en tilfredshedsundersøgelse.

Den viser sig klart, når man ser på DTU-studenternes eller KU-Amager-studenternes vurdering af pladsforholdene. Begge steder er forholdene særdeles kritisable, efter studenternes udsagn.

Generelt klarer Storbritanniens og Hollands universiteter sig bedst i undersøgelsen. Ikke overraskende er det Cambridge og Oxford, som opnår topscore i alle fag. Omvendt er det også en kendt sag, at der er meget stor forskel på kvaliteten i Storbritannien: Nogle universiteter er fremragende, mens mange (især polytechnics) er ringe, og den nye Labour-regering har da også varslet et opgør med den meget elitære Ox-brigde-forkælelse, som sker på bekostning af det brede uddannelsessystem. Det elitære er også udpræget i Frankrig, hvor der er ca. 200 Grandes Ecoles med ialt knap 40.000 studenter, mens der alene på 13 Parisuniversiteter er 350.000 studerende ...

I SPIEGEL-rankingen laves der en direkte kobling mellem succes'en for de engelske og hollandske universiteter i deres belønningssystem og i studenterbetaling. I Holland gives der taksameterbelønninger pr. student. Samtidig må studenterne i Holland og England betale studiegebyrer på ca. 10.000 kr. årligt. Det fremmer motivationen og forkorter studietiden, lyder SPIEGELs konklusion – og spår i øvrigt, at det system snart indføres i tyske delstater for derefter at blive udbredt til hele EU ...

TYRKIET: FORBUD MOD TØRKLÆDE OG TURBAN PÅ UNIVERSITETET

Tyrkiet har traditionelt forbud religiøs påklædning for statsansatte i statsbygninger og -tjeneste, men står over for en alvorlig "turban"-krise.

Universitetsstyrelsen YOK udsendte i begyndelsen af året en instruks om, at islamisk påklædning – tørklæder for kvinderne og turban for mændene - ikke er tilladt på universitetsområdet, og det har skabt frygt for konflikt med islamisterne, som er en stærkt voksende bevægelse i det traditionelt vestligt orienterede tyrkiske styre. Det er en todelt stat, hvor stat og tro har været adskilt i 75 år, men islamisterne får stigende opbakning i de fattige dele af befolkningen.

Islamisterne i Moderlandspartiet er landets næststørste parti og borgmesteren i Istanbul kommer fx fra dette parti. De kræver større religiøs indflydelse på statens og uddannelsernes område,

og forbudet er en reaktion herpå. Tidligere i år blev det islamiske Velfærdsparti således forbudt ved Højesteret, bl.a. fordi partiet støttede islamisk påklædning på universiteterne.

Premierminister Yilmaz, som kommer fra Moderlandspartiet, mener, at ingen love giver ret til at forbyde tørklæder og skæg og har prøvet at irettesætte Universitetsstyrelsen, som imidlertid er presset af hæren, der er stærk fortalere for staten. Hæren har bl.a. udrenset islamister blandt officererne, og slår hårdt ned mod hvad de ser som trusler mod den todelte stat. Hæren gennemtvang sidste år forbud mod islamiske private grundskoler, der ikke gav grundskoling på den sekulære stats grundlag.

Rektor på Istanbuls universitet har været en af de stærkeste fortalere for, at islamisternes symboler skulle ud af universitetet,

men blev mødt med stærke protester – demonstrationer og sultestrejke - fra islamiske studenter og blev tvunget til at udsætte håndhævelsen af et forbud til det kommende akademiske år.

Universitetsstyrelsen har imidlertid truet med sanktioner over for studenterne, og de ansatte som åbent støtter protesterne mod forbudet. Lærerne kan risikere bøder, suspension og fyring, hvis de medvirkede til obstruktion over for myndighederne.

Den akademiske verden reagerede med chock og vrede mod indgrebet. En navngiven professor sagde: "Ingen kan tvinge mig til at fortælle nogen, hvordan de skal leve deres liv eller klæde sig. Det er ikke mit job at være statens vagtmand! Staten kan komme med repressalier mod mig, men så må jeg gå til domstolene ..."

I Istanbul har spørgsmålet vakt stærke spændinger. Og rygter om at myndighederne planlægger at udelukke islamiske studenter fra den afsluttende eksamen i juni puster til ilden.

Myndighederne fastholder forbuddet og regeringens minister for menneskerettigheder afviser, at det er et brud på menneskerettighederne: "De religiøst klædte studenter optræder som en hær og deres tøj er en slags uniform. Det truer andre sekulære studenter og staten. Det er en provokation, støttet af de islamiske partier. Derfor må vi sætte denne lov igennem nu ...".

Universitetsstyrelsen har indskærpet, at loven gælder alle universiteter fra september, og alle ansøgere til pladser gøres opmærksom på, at de skal følge tørklæde- og turban-loven, hvis de bliver optaget. (THES 27.3 / 15.5)

ØST-UNIVERSITETERNES PROBLEM

- med fortiden. Kommunisttiden betød, at forskerne skulle holde sig fra kontroversielle emner. Nu er muren faldet, men videnskabens verden har overtaget gamle strukturer og problemer. De har svært at bruge deres nyvundne 'frihed', fortæller rektoren for et af Europas nyeste universiteter.

Mange universiteter i den gamle østblok står over for massive problemer med at overvinde den gamle nomenklatura – magtstruktur.

Universitetssystemerne er ofte besat med de samme personer som under kommunisttiden, fordi der ikke er kvalificerede afløsere, selv om lederne i toppen kan være skiftet ud. Det giver en meget stor træghed i systemet.

Også undervisningsformerne skal gennemgå en revolution, fordi de pædagogiske metoder tidligere var baseret på storholdsforelæsning med meget lidt selvstændig læsning og skrivning. I det gamle system var der tradition for simpel memorering eller recitering af fakta uden udvikling af evner til at analysere problemer og tilbyde originale løsningsmodeller.

Det fortæller nogle af lærerne og studenterne på et af de nyeste universiteter i Europa, **Det Centraleuropæiske Universitet i Budapest**. Universitetets mæcen, George Soros, har været meget bevidst om opgøret med de traditionelle strukturer. Målsætningen har derfor været at opbygge strenge regler for, at belønninger er baseret på præstation og ikke personlige forbindelser! Men dette opbygningsprojekt er meget omfattende i kølvandet på et uddannelsessystem, der er ruineret af årtiers forsømmelser, nepotisme og simpel korrupsion.

Kummerlige forskningsforhold under kommunismen

I Det Centraleuropæiske Universitet har man haft fordelen ved at kunne opbygge et helt nyt universitet fra bunden. Lærerkrafterne kommer således fra hele Østeuropa og består til dels af dissidenter fra det gamle system, folk som foretrak at leve som undergrunds-intellektuelle under kommunismen.

Professor Sorin Antohi er "akademisk prorektor" på det nye universitet. Han stammer fra Rumænien, men har taget sin humanistiske uddannelse som idehistoriker i Paris. Under kommunismen arbejdede han i USA, Frankrig og Tyskland samt i Ru-

mænien, hvor han som dissident fik undervisningsforbud og levede som forsker og universitetsadministrator.

"Hvis det ikke lige handlede om storindustriell eller militær forskning, så levede forskerne under kommunismen under kummerlige forskningsforhold. Deres personlige materielle forhold var ikke dårlige sammenlignet med den brede befolkning, men deres arbejdsvilkår var fattige. Det viste sig fx når naturvidenskabsfolk var i Vesten og forbløffede de vestlige forskere med opdagelser, som var opnået med meget simpelt materiel. Sammenlignet med den vestlige teknologi og forskningsressourcer levede mange østforskere under kummerlige vilkår. Under de forhold lavede de mirakler", siger rektoren.

Manglen på bøger

Et af kommunisttidens store problemer var manglen på kvalificerede bøger og biblioteker. Bogsproblemet var enormt og er det fortsat. Der er endnu ikke opbygget gode biblioteker og der er ingen systematisk registrering af bøger endsige databaser til søgning på tværs. Problemet er så stort, at Det Centraleuropæiske Universitet har et bibliotek med en af de mest respektable samlinger af samfunds- og historiebøger fra den kommunistiske epoke. Men det skyldes kun, at biblioteket har købt Radio Free Europes 38.000 bøger. Således har den kolde krigs radiosender fra vest mod øst samlet sine arkivalier.

Et af de store projekter i Østeuropa er at få katalogiseret værdifuldt arkivmateriale fra den før-kommunistiske epoke. Meget af materialet har været lukket land for forskere under kommunismen, og man forventer, at arkivarbejdet åbenbarer helt ukendt materiale.

"En af de store belønninger til det gamle kommunist-styres forskere var udrejsetilladelser til Vesten. Her kunne forskerne komme til biblioteker, som i deres øjne var skatkamre af viden, som man ikke kunne få i Øst", fortæller professor Sorin Antohi.

Systemets undertrykkelse

Det gamle kommunist-systems belønninger og straf var kontant:

"Hvis man var 'radikal' eller 'dissident' og insisterede på at diskutere systemet eller inddrage kontroversielle emner i sin forskning, så blev man ramt af indskrænkninger. Men hvis du var en dygtig student, underviser eller forsker og holdt en lav profil havde du ingen problemer. Så fik du lov til at passe dit arbejde, og i bedste fald rejse ud", fortæller Antohi. Han kender mange fremragende forskere og "anstændige humanister", som valgte det tavse kompromis.

"For folk i Vesten så dette valg jo enkelt ud, for hvordan kunne man udholde sådan en undertrykkelse? Men for os som levede i systemet var det ikke nemt at være i opposition, for det ville medføre umiddelbare indskrænkninger. Og ingen vidste jo hvor længe kommunistsystemet ville overleve..."

De anstændige forskere holdt således en lav profil som fx den rumænske historiker, der er internationalt anerkendt som middelalderforsker og arkæolog. Han begrænsede i flere årtier sin forskning til indsamling af data, men afstod behændigt fra at fortolke disse data. Fortolkningerne kunne nemlig kollidere med den dogmatiske statsfortolkning af den rumænske historie før kommunismen – og forskeren var meget bevidst herom.

Svøben fra videnskabelige akademier

Under kommunismen opbyggedes store statsbetalte systemer under organet "Videnskabernes akademier". Her blev der udarbejdet strategier og indsatser blev prioriteret – i Sovjet og i Østtyskland i de berygtede femårsplaner.

"Det medførte en 'polyteknisk' fremgang i videnskaben, fordi teknologiske – og militærteknologiske – fremskridt var målsætningen for hele systemet. Det betød, at der var enkelte øer med high-tech-research, mens de øvrige videnskaber var særdeles pauvre", fortæller Antohi.

Selve forståelsen af videnskab som u-elitær var også et alvorligt

problem, fordi forskning blev opfattet som et almindeligt arbejde, hvorfor også middelmådige fagligheder kunne deltage, mener Antohi. Det betød, at akademisystemet var særdeles arbejdsintensivt med 10.000'er af ansatte som "forskere" og "udviklere" under akademiernes planer.

Efter murens fald er akademisystemets fallit især blevet synlig i østtyskland, hvor tusinder af forskere er blevet fyret i kølvandet på evalueringer efter vesttyske kvalitetskriterier. En grov fortolkning er, at de simpelthen har kunnet gemme sig i systemet og at ingen stillede dem til ansvar for deres arbejde.

Reorganiseringen af øst-udannelserne og forskningen lider under, at man ikke har lavet et opgør med disse videnskabernes akademier, mener Antohi. De eksisterer i bedste velgående i de fleste østlande, og har stadig betydelige prioriteringsopgaver og ofte er der kun skiftet ud i dem på grund af aldersafgang. Der sidder således stadig gamle "apparatjunker" med en betydelig indflydelse.

"Det er et stort strukturelt problem, at akademierne er bange for at integrere sig i den mere frie universitets-verden efter vestlig tradition...", siger Antohi.

Adskillelse mellem undervisning og forskning

Akademisystemet betød også, at der var en adskillelse af forskning og undervisning. Forskningen foregik under akademierne og ofte i tilknytning til de store industri- og militærkomplekser, mens universiteterne stort set måtte koncentrere sig om at undervise.

"Det var den mest slående forskel til det vestlige system, som var opbygget om de Humboldt'ske idealer om at undervise – professorerne – var aktive forskere. Og det var det katarstrolende ved de kommunistiske uddannelser, at de var traditionelle, dogmatiske og ufleksible", siger Antohi. *"Det var ikke noget spændende studiemiljø – bortset fra de få og de bedste studenter, som blev udvalgt til særlige opgaver".*

EUROPAS NYESTE UNIVERSITET

- er finansieret af amerikansk mæcen

Det Centraleuropæiske Universitet, er måske det nyeste universitet i Europa. Det blev oprettet i året for murens fald (1989) og statsanerkendt i Ungarn i 1995. Dets center er placeret i Budapest og med filial i Warszawa, som primært beskæftiger sig samfunds- og kulturvidenskab.

Universitetet er baseret på noget så usædvanligt i Østeuropa som privat kapital og skyldes alene en mæcen, den ungarnsk-amerikanske valutaspekulant George Soros. Soros er en berygtet i internationale finans kredse som den store, stygge ulv, som en "raider", der med større forudseende og kynisme end andre har forstået at spekulere især i det engelske pounds op- og nedture. Han har profiteret på, at ændringer i valutakurser ofte er selvforstærkende. Med store indsatser har han dermed hentet gigantiske indtægter.

Den anden side af Soros er filantropen. Han har doneret op mod en mia. dollars bl.a. på uddannelsessystemet i Østeuropa. Allerede under det kommunistiske styre i Tjekkeslovakiet og

Ungarn fik han lov til at oprette øst-vest-uddannelsesinstitutioner. Efter en uigennemskuelig konflikt med den tjekkeske premierminister Klaus trak Soros aktiviteterne til Budapest efter murens fald. Også et kort eventyr i Rusland endte med, at Soros blev bedraget og trak sig ud.

Soros aktiviteter koncentrerer sig nu om det Centraleuropæiske Universitet i Budapest, som støttes med 10 mio. dollars årligt i de næste 20 år – en af de største donationer som er givet til uddannelse af en privat mæcen.

I forårssemestret husede universitetet 660 studenter fra 35 – primært Østeuropæiske – lande. Universitetet tilbyder masters og doktor-programmer.

I år har Soros penge doneret mere end 1.600 scholarships. Og da det er Soros erklærede politik at bruge det Centraleuropæiske Universitet til at hjælpe lokale øst-universiteter kan ph.d.-kandidater få lån eftergivet, hvis de går tilbage og underviser i deres hjemland eller region.

Intellektuelle gæstarbejder

"Efter murens fald har universiteterne og forskerne formelt fået intellektuel frihed, men den er ikke reel, så længe man ikke har strukturen eller de økonomiske muligheder for at udnytte den...", siger Antohi, der mener, at det er forståeligt, at store befolkningsgrupper i Østeuropa længes efter den gamle kommunisme, fordi de store samfundsforandringer efter murens fald har forringet deres levevilkår. Under kommunismen var de dog sikret en bolig og baskismidler til at sikre eksistensen.

"Sammenlignet med vestens materielle goder var de kommunistiske lande en parodi på et konsumsamtid! Men man skal ikke underkende, at vi efter hånden havde nogle af de samme ting – bare af en dårligere kvalitet: Vi havde Trabanter, hvor I havde VWVi havde ferierejser til Sortehavet, hvor I havde charter-rejsen. Vi havde fridage med udflugter, børn og kærlighed og så videre", fortæller Antohi, men påpeger samtidig at omfattende alkoholproblemer var og er udtryk for stor misforståelse og forbitelse – og at det iøvrigt fortsat er et overset og tabuiseret emne i Øst.

De store sociale problemer er imidlertid en tikkende bombe under mange af de skrøbelige demokratier i øst. Og med lønninger på 50 US dollars til højt kvalificerede russiske forskere skaber man armod eller et stort intellektuelt proletariat, hvor de heldigste bliver "intellektuelle gæstarbejder", som Antohi selv ironisk udtrykker det. Han levede i mange år under kommunismen i en kuffert, for nu at have fået en stor opgave som "akademisk rektor" på det nye universitet.

Liberal kommunisme og reformisme

Antohi understreger, at der var forskel på de enkelte kommunistlande. Mens Sovjet og Østtyskland (som bolværk og udstillingsvindue med Vesttyskland) var særdeles autoritære også i videnskabelig henseende, så var Jugoslavien, Ungarn og tildels Tjekkeslovakiet den mellemeuropæiske liberale model.

"Vel var der mere liberale forhold for de frie intellektuelle, hvor man ikke blev fængslet for at være afviger. Men man skal ikke overvurdere de liberale forhold, for de forudsatte, at man havde en evne til at holde lav profil og tie stille på de rigtige tidspunkter".

De mere åbne intellektuelle former er dels en historisk følge af en stor mellemeuropæisk filosofisk tradition, hvor Prag og Budapest før 2. verdenskrig var nogle af verdens akademiske centre. Mange jødiske videnskabsmænd havde deres base her, og de få som overlevede nazisterne var med i genopbygningen efter krigen, siger Antohi.

Når der var mere liberale forhold i de mellemeuropæiske lande skyldes det efter Antohis analyse, at de politiske systemer nok var kommunistiske, men at der var plads til en vis marxistisk reformisme. Den politiske diskussion var ikke præget af en dogmatisk forståelse af statens rolle og af markedsøkonomien som den store fjende. Der var plads til venstre-socialdemokratiske synspunkter, og det gav også et vist spillerum for de intellektuelle, mener Antohi.

Fortids-bemestring

Et af de mest påtrængende problemer for østlandene efter murens fald er ikke bare opgøret med fortiden, men også forståelsen af den. På tysk hedder det "vergangenheitsbewältigung" – bemestring af fortiden:

"Lige nu har man så travlt med at omstille sig til den liberale økonomi og det parlamentariske system, at man forsømmer at se på og forstå de gamle strukturer. Hermed kommer man ubevidst til at bære nogle affortidens problemer med sig, såvel strukturelt som mentalt. Man kan ikke bare slette 40 års historie ved at rive en mur ned. Det bliver en af de store opgaver for de kultur- og samfundsvidenskaberne at sætte focus på det i de kommende år...", slutter Antohi.

jø

jø

FODBOLD SOM VIDENSKAB

Norges landshold kan nå finalen ved VM i fodbold. Det skyldes, at den norske landstræner "Drillo" er den træner, som er kommet længst med en videnskabelig analyse af spillers faser og af taktikken, siger dansk fodboldforsker

Fodbold er ikke bare et spil, hvis fascination ligger i "spillet som kunst" og hvor spændingen ligger i "spillets element af tilfældighed". Fodbold er også videnskab. Der findes således 40-50 personer der beskæftiger sig med "match-analyse" på universitetsniveau. Og de har en organisation - Science and football - som holder verdenskonferens og hvad der ellers hører til seriøs videnskab.

"Det er skam forskning, som foregår efter de helt almindelige kriterier - med testning af reliabilitet og validitet og publicering og prøvning over for andre forskere", fortæller Birger Peitersen, der i Danmark nøje følger forskningen på området. Han underviser i fodbold på KU's Institut for Idræt og har udgivet instruktionsbøger om fodbold. Under fodbold-VM er han medkommentator på radio-transmissionerne.

Videnskabeliggørelsen giver sig udtryk i, at der laves computerprogrammer til analyse af fodboldkampe, af holds interaktion og af den enkelte spillers ageren. Der findes computer-video-analyser af "aktivitetsmønstre". Der skrives videnskabelige indlæg om "spilssystemer set ud fra områdedækning" eller om "Reliabiliteten af videoobservationer af fodboldspillerens teknik" og så videre.

Videnskabeliggørelsen er bl.a. en konsekvens af, at fodboldspillet er blevet mere og mere kalkule - koncernfodbold - fordi pengene betyder mere og mere: Det afgørende er om holdet vinder. Selv i Brasilien - hvor spillets æstetik er så afgørende - er det en fiasko, hvis holdet taber. Men selv om det statistisk peger på, at alle vil spille sikkerhedsfodbold, så er Peitersen slet ikke så pessimistisk op til dette VM:

"Kalkulefodbold behøver altså ikke at føre til uskøn fodbold og kedelige kampe. Ligesom B&O laver produktudvikling og flotte produkter, så kan fodbold også godt være kalkuleret og samtidig

udført på en æstetisk og kunstnerisk flot måde - hvis tingene vel at mærke lykkes. Men risikoen for at det bliver kedeligt er der selvfølgelig også ..."

Norges rationalitet

Han spår, at Norge når rigtig langt ved dette VM, fordi holdet har det holdtaktiske koncept, der sikrer kontinuitet i en lang turnering og ikke lader sig ryste af lidt modgang. Og det skyldes ikke mindst videnskabeliggørelsen.

Den norske landstræner Egil Roger "Drillo" Olsen er nemlig den træner, som går mest videnskabeligt til værks, når han lægger taktikken. Drillo - der er lærer på Norges Idrætshøjskole - har analyseret tusindvis af fodboldkampe, og det har resulteret i den norske spillestil. Han har en gruppe på to personer, som

præstation og minimere tilfældigheden så meget som muligt.

Drillos klippet på rationaliteten i spillet kommer klart frem, når han i avisen "Dagens Gang" fortalte, hvordan Norge ville spille i bestemte spilsituationer: "Ved hjørnespark skyder spiller x og han skal ramme spiller y, som står præcis på pletten N"! Drillos tankegang er, at hvis den norske kombination lykkes 100 procent, så har modstanderne ingen modtræk mod den norske taktik. Derfor havde landstræneren intet problem med at fortælle det åbent i pressen, siger Peitersen...

Filosofien: Kynismen i system

Efter hver norsk landskamp får hver spiller en konkret statistik over gode og dårlige facetter i spillet. Og et særligt udviklet videosystem sikrer, at man endda

Drillo er meget bevidst om det videnskabelige og rationelle i forståelsen af fodboldens taktik. Han erkender, at han har sat kynismen i system. Det er således også sådan, at han gerne kan ofre en bedre spiller for en dårligere, hvis det passer ind i systemet. Og han er fuldstændig overbevist om, at han har fundet verdens mest effektive måde at spille fodbold på: Så længe de andre lande ikke efterligner Norge, vil Norge vinde ...

Det danske hjørnespark

Analysen af spilfaser fortæller, at op mod halvdelen af alle scoringer sker efter "dødboldssituationer", dvs. efter frispark foran målet eller efter hjørnespark

Som et eksempel på videnskabeliggørelse af taktik og spilfaser fortæller Peitersen, at dødboldssituationer indøves igen og igen.

Type	NORGE			BRASIL		
	Løstspark	Løstspark	Totalt	Løstspark	Løstspark	Totalt
Indkast	4/10	8/10	12/20	2/10	2/10	4/20
Frispark	3/10	4/10	7/20	1/10	4/10	5/20
Hjørnespark	2/10	1/10	3/20	1/10	1/10	2/20
I alt	9/20	13/20	22/40	4/20	7/20	11/40

Tab. 1: Anvendt og type af dødboldssituationer

De to norske match-analytikere Rafoss og Zoglowek har analyseret om der var forskel i spillestil i kampen mellem Norge og Brasilien. De ser på den vægt, som dødboldssituationer (indkast, frispark eller hjørnespark) har på modstandernes banehalvdel ud fra filosofien om, at det enten er en mulighed for direkte skud på mål eller en mulighed for at få bolden ind i "scoringsboksen" (målfeltet).

Analysen er rent statistisk og fortæller bl.a. at Brasilien kun sparkede 3 af 8 frispark direkte ind i den målfarlige "scoringsboks" tæt på mål, mens Norge sparkede 5 af 7 bolde direkte ind. Norge kastede 5 af 8 indkast direkte ind i scoringsboksen, mens Brasilien valgte at bruge flere stationer inden de kunne spille bolden ind i den.

Konklusionen er, at Norges direkte opsøgning af en mulig målchance gav resultat: Norge vandt 4-2 ...

bl.a. ved hjælp af computerprogrammer og videofilm kan analysere spilfaser og bevægelsessystemer, for at optimere holdets

kan udtrække en spillers hovedstødsdueller af en kamp og servere dem for ham, så han kan forbedre sine bevægelsesmønstre.

Nogle får bestemte funktioner. Specialister på holdet bruger timer til at træne helt skematiske spark og løbebaner ved frispark.

“Drillo” Olsen (NORDFOTO)

På det danske landshold spar-ker Brian Laudrup hjørnespark. Og kalkulen er, at han skal ramme et helt bestemt punkt, hvor en høj spiller (fx Schönberg eller Wieghorst) nikker bolden videre til en anden høj spiller (fx Rieper), som er inde i “scoring-boksen” og kan nikke på mål. I praksis kommer det til at se mere eller mindre tilfældigt ud, men det er aftalt og indøvet. Spillerne skal kunne gøre disse handlinger i søvne, fortæller Peitersen:

Og hvis Drillos filosofi er rigtig, så er det lige meget, om modstanderne placerer to mand omkring de høje danske spillere, for rammer Laudrup hvor han skal, så opstår der en stor dansk scoringschance.

Kritik af videnskabeliggørelsen

Norge spiller med en gennemført zoneopdækning med et hårdt pres på modstandernes boldholder og en rendyrket kontrastil i de situationer, hvor bolden erobres højt oppe på banen. Statistikken viser nemlig klart, at de fleste mål scoret netop i situationer, hvor bolden erobres højt oppe på banen – i de øjeblikke, hvor modstanderne endnu ikke er organiseret.

Norges spillestil mødes ofte med kritik, fordi den har elementer af “anti-fodbold” i al sin computerisering. Men den kritik gælder måske nok for det norske

hold, som spillede kedsommeligt og fantasiløst ved VM 1994 i USA.

Peitersen mener, at kritikken af det norske spil som “computer-fodbold” faktisk ikke er helt retfærdig:

“Kritikken er rammende for Norge ved VM-94, hvor den enkelte spillers handlingsmuligheder var særdeles begrænset. Den enkelte spiller havde sine bestemte opgaver og sine faste områder på banen.

I dag har de norske spillere en rimelig frihedsgrad, fordi holdet har de helt rigtige spillere på det rigtige tidspunkt, og fordi spillerne kender hinanden og har klart indkodet, at den enkelte kan godt udføre handlinger, som afviser lidt fra det ‘programmerede’. I de tilfælde er der så andre, som straks laver en ‘back-up’...”, siger Peitersen, der gør opmærksom på, at friheden har begrænsninger:

Den enkeltes handlerum kan således ikke sammenlignes med den hollandske eller brasilianske “totalfodbold”, hvor spillerne var svære at karakterisere som angribere eller forsvarer; de kunne nemlig begge dele over hele banen.

Den norske taktik

Drillos taktiske udlæg er, at Norge – ude som hjemme, og lige meget om modstanderen hedder Færøerne eller Brasilien – stiller med en forsvarskæde på 4 mand, en midtbane på 5 og kun 1 angriber, som skal være stærk i hovedspillet.

Nordmændene spiller med en områdeopdækning, med 5 spillere i en kohorte (en flok); dvs. at de for såvidt ikke bevæger sig efter modspillernes bevægelser, men efter medspillernes. Det betyder, at de optræder som en sammenhængende flok og derfor kan sendes samlet langt op på banen, hvor de kan lægge pres på modspillerne.

De øvrige spillers væsentligste opgave er at tackle bolden fra modstanderen – med Drillos ord “breakdown” – og det er allerbedst, når det sker på modstandernes banehalvdel. Derefter skal bolden med få afleveringer føres lynhurtigt frem, før modstanderens forsvar har nået at organisere sig. Man skal være “gennembrudshidsige” med Drillos ord.

Hver spiller må kun røre bolden en eller til nød to gange, før den spilles videre – og den skal altid spilles fremad. Aldrig på tværs eller tilbage, for så bliver Norge for sårbar, hvis holdet mister bolden.

Det mest kontroversielle i tak-

tikken er, at hvis modstanderne er kommet på plads, når Norge får bolden. Så skal den for alt i verden bare sparkes (losses) langt frem på modstandernes banehalvdel for at eliminere risikoen for at miste den på egen banehalvdel. Det er Norges svag-
hed, for på en dårlig dag eller hvis modstanderne undgår boldtab, så nøjes Norge med at losse bolde fremad – tilsyneladende planløst. Især det aspekt har fået beskyldninger frem mod Drillo for at spille “anti-fodbold” – selv om det er svært at argumentere mod hans imponerende resultater. Norge har vundet næsten alle sine kampe i de sidste 3 år på samme måde som den for-henværende danske landstræner Richard Møller Nielsen vandt. Rikardos genialitet var – ifølge Peitersen – kendetegnet ved, at han meget præcist forstod at pege på styrken i modstandernes spil og trække det positive ud af det.

Tilfældigheden, som ikke kan elimineres ...

Videnskabeliggørelsen – elimineringen af tilfældigheden – er egentlig i modstrid med spillets natur. Peitersen hører dog ikke til dem, der frygter for fodboldens fremtid, fordi den bliver så kalkuleret, at tilfældigheden elimineres og fodbold bliver forudsigelig:

“Det er rigtigt, at videnskabeliggørelsen – med et grundkoncept, der er computerbaseret – bestræber sig på at eliminere tilfældigheden. Så fodbold spilles på så stor en bane, at de 11 spillere trods alt har et spillerum for overraskende handlinger og situationer. Der vil altid være en individualist, fx en dribler som Brian Laudrup, som ‘overspiller’ en modstander, og så er modstandernes organisation allerede ødelagt. Det er netop det evigt fascinerende ved fodbolden ...”

HABILITET

Interne regler for Grundforskningsfonden

Der skal være en klar kompetencefordeling mellem formand og direktør i Grundforskningsfonden. Direktøren skal således tage sig af den daglige ledelse og administration af fonden efter retningslinier, som er fastsat af bestyrelsen. Og det hører ikke til direktørens opgave at tage sig af spørgsmål af "usædvanlig art eller stor betydning".

Det fremgår af et udkast til fundats, som Grundforskningsfonden pt. forhandler med Forskningsministeriet. Med en klar kompetencefordeling mellem formand og direktør gøres der endeligt op med den gamle konstruktion, hvor Peder Olesen Larsen havde begge poster.

Af spillereglerne fremgår, at der skal tages referat af forhandlingerne og de tagne beslutninger i bestyrelsen, og at dette referat skal underskrives af samtlige tilstedeværende bestyrelsesmedlemmer. Der er i referatet også muligt at få sine meninger ført til

referat, hvis man er uenig. Det er en bestemmelse, som kan være indført efter den kontroversielle "matematik"-sag, hvor bestyrelsen formentlig ikke har været enig, men hvor mindretallet ikke har haft mulighed for indflydelse på sagen. Det praktiske forløb har derfor har været op til direktør og formand Olesen Larsen.

Af fundatsen fremgår habilitetsregler: Det enkelte bestyrelsesmedlem skal selv underrette bestyrelsen, når der foreligger

forhold, der kan give anledning til tvivl om vedkommendes uvildighed. Og bestyrelsen træffer beslutning om, hvorvidt interessekonflikter kan udelukke et medlem fra at deltage i behandling af ansøgninger.

Når fundatsen er godkendt, skal direktørposten besættes, og bestyrelsen kan - med bestyrelsesformand Henrik Tværnø i spidsen - begynde diskussionen af fondens uddelingspolitik.

jø

LÆSERBREV Universitets- loven

Ministeriets såkaldte "service-runde"

Lederen i sidste nummer "Universitetsloven til revision" af lektor Birgit Jæger kræver en kommentar fra studenterside: En snarlig revision af universitetsloven er både kærkommen og tiltrængt, men Birgit Jæger har givetvis ret i, at vi må ruste os med tålmodighed. Der kan gå lang tid, før der reelt begynder at ske noget, og netop derfor er det vigtigt, at debatten fortsætter, så den hidtidige diskussion ikke reduceres til en kort opblussen, som let kan "glemmes". Det er også vigtigt, at alle de universitære parter, studerende, VIP og TAP, giver deres bidrag til revisionen, og derfor er dejligt at høre om fagforeningernes fælles oplæg til AC.

Mange af de problemer med universitetsloven som Birgit Jæger påpeger, er de samme som vi studenter har fremført i debatten. Det er de stærke ledere og den manglende demokratiske indflydelse i det daglige arbejde, og derfor ønsker vi beslutningskompetencen tilbage til de relevante styrende organer. Som universitetsloven er nu, lægger den op til en virksomhedsorienteret måde at styre universiteterne på, hvor der lægges vægt på hurtige og "effektive" beslutninger, som lederen har bemyndigelse til at træffe udenom organet. Organet skal blot orienteres efterfølgende. Det er som Birgit Jæger skriver, ikke just fremmende for det demokratiske engagement, men derimod en ond og selvforstærkende cirkel.

Danske Studerendes Fællesråd har siden '92, hvor universitetsloven trådte i kraft, forsøgt at komme igennem med en kritik af den, men det var først som konsekvens af en bølge af begivenheder i efteråret '97, at Ole Vig Jensen lovede et "serviceeftersyn" af de demokratiske processer på universiteterne. Undervisningsministeriets service-runde var dog en stor skuffelse for mange af os. Det, som skulle være et demokratisk eftersyn, glimrede ved sit demokratiske fravær. RUC var et af de eneste steder, hvor vi som studerende blev inviteret med, og selve demokrati-diskussionen blev reduceret til et underpunkt blandt mange. Undervisningsministeriets runde blev i øvrigt afbrudt af valget, og nu venter vi spændt på, at den begynder forfra med deltagelse af begge ministerier.

Det er, som vi studenter ser det, universiteternes opgave at være samfundsinstitutioner med engagerede og kritiske partcipanter, hvis opgave i den samfundsmæssige- og demokratiske proces er at kritisere det bestående, og derved bidrage til udvikling i og af samfundet. Det kan ikke lade sig gøre, hvis der ikke på universiteterne er et miljø, der tillader denne deltagelse. Desværre lægger de seneste ministrielle udspil, som f.eks. Det 21. århundredes uddannelsesinstitutioner, ikke op til, at virksomheds-konceptet er på vej ud af universiteterne. Der er stadig en tendes til at sætte lighedstegn mellem kvalitet og effektivitet. Det er bekymrende, og derfor må alle de universitære parter fortsat gøre vores til at rette op på de forvrængninger, universitetsloven giver det demokratiske billede.

Anna C. Engers,
stud. scient. soc. ved RUC,
medlem af konsistorium.

TIDSREGISTRERING – ET PERSONLIGT VALG

Der er vidt forskellig opfattelse af arbejdstiden i sektorforskningen og på universiteterne, og den enkelte må vælge, siger forsker, der har været ansat begge steder.

“Tidsregistrering af VIP’eres arbejde på universitetet er en rigtig dårlig ide. Det passer ikke til vores arbejde, som kræver stor frihed i planlægningen. Men det kræver disciplin, for den manglende tidsregistrering kræver, at den enkelte forsker kan administrere sin tid”, siger DTU-**lektor Flemming Larsen**.

Han mener, at stempelure som kontrol af en effektiv udnyttelse af arbejdstiden ikke er nødvendig, fordi universitetsansatte allerede i dag laver henholdt tidsplanlægning: “Vi prioriterer behårdt, og vi har deadlines. I den forstand er min tidsregistrering lige så effektiv som sektorforskningens; min er bare ikke skrevet ned...”

DTU’eren – der er geolog – har arbejdet på arbejdspladser med en forskellig opfattelse af tidsregistrering: Han har været ansat på en sektorforskningsinstitution (GEUS), konsulent i et privat firma og er nu ansat som VIP’er (forsker/underviser) på Danmarks Tekniske Universitet.

Registrering virker anti-fordybende

DTU’eren bryder sig slet ikke om den tidsopfattelse, som ligger bag initiativer til at tidsregistrere universiteterne: “Såvel stempelure som skemaregistrering virker anti-fordybende og modvirker god forskning på sigt. Det er derfor, at jeg er landet på universitetet”, siger han og tilføjer: “Jeg inddrømmer, at det er et frit job, men det betyder jo ikke, at jeg afstår fra at sige, at jeg gerne vil betales efter kvalifikationer, for selvfølgelig vil jeg gerne have mere i løn. Men jeg må jo så samtidig se i øjnene, at udsigterne til det ikke er så gode”.

Friheden i arbejdet og til at vælge forskningsopgaver har flere omkostninger: Mindre i løn og en arbejdstid, som går ud over de 37 timer. Men man kan ikke få i pose og i sæk; det er et valg, som den enkelte må gøre op med sig selv, mener Larsen.

“Det er i høj grad en personlig afvejning af, hvad du vil: Vil du ansættes under de (tids-)rammer som i sektorforskningen eller vil

du hellere have de løsere universitetsrammer, hvor du har en relativ større dispositionsfrihed, men til gengæld en længere arbejdstid”.

Ingen gode ideer på kommando

Lektoren kan ikke forestille sig forskningsfrihed under et tidsregistreringssystem på universitetet:

“Grundlæggende kan du jo ikke få gode ideer på kommando, men det pres kan godt blive resultatet af en tidsregistrering”, mener han. “Og i praksis er det jo sådan, at den gode forsker er meget bevidst om sit tidsforbrug. Også institutionen ved jo godt, at den gode forskning ikke kommer ud af 37 timers arbejdsuge, hvor du både skal nå at undervise, administrere og forske! Og fagligt set har instituttet jo nogle målestokke for aktiviteterne: Din undervisning, dine kurser, din publikationsvirksomhed, dit eksterne forskningssamarbejde og så videre”, siger han. Han mener også, at der faktisk er en tidsfastsættelse i de planer og forløb, som man gennemfører i forskningsgrupper som ph.d.-vejleder over et 3-årigt forløb.

“Men vi må inddrømme, at vi har svært ved at dokumentere det – hvorfor Undervisningsministeriet også har ret, når de siger, at det kun kan gøres op, når der er en direkte tidsregistrering ...”

Flemming Larsen har også arbejdet som konsulent i et privat firma, og også her spillede tidsbudgetter en stor rolle efter hans mening:

“Der er ingen tvivl om, at der udføres meget gratisarbejde på universitetet, fordi mange arbejder over. Men for mig at se er det delvis et personligt valg, for mange kunne jo gå ud i det private og få en større løn. Men hvis man prioriterer en større relativ frihed og stor personlig arbejds glæde, så kan universitetet være det rigtige sted – og så må man også acceptere at give køb. Det er efter min mening urealistisk at kræve både i pose og i sæk ...”

indsatser ved at give folk et tillæg for særlige funktioner. Tidsregistrering vil være en alt for klodset måde at løse det problem på ...”

Sektorforskningens særlige problem

DTU-pektoren mener, at der er fornuft bag tidsregistrering på sektorforskningsinstitutioner:

“I sektorforskningen er det svært at argumentere mod tidsregistrering. Her laver man rekvireret arbejde udefra, og når man giver tilbud eller skriver regninger er man nødt til at lægge en tidsproportion ind”.

Efter hans mening er sektorforskningens problem de eksterne opgaver og bevillinger. “De er inde på et marked med en hård konkurrence om prisen. Institutionerne skal konkurrere indbyrdes og med private konsulentfirmaer m.fl. Det eneste sted, hvor der er overhead at hente, er ved at presse den enkelte medarbejder til at lave så meget kontraktarbejde inden for en bestemt tid som muligt. I det tilfælde bliver det den personlige udviklingstid”, som bliver klemte. Derfor er institutionerne nødt til at være bevidste om arbejdstidsforbruget, og derfor må de ansatte også have et værn mod at blive udnyttet ...”. Han mener, at sektorforskningen må lære at sige nej til eksterne penge:

“Kunsten er at finde opgaver, som passer til den faglige profil og udvikling og som dermed understøtter det, man i øvrigt laver. Kun på den måde har institutionen en mulighed for at den enkelte forsker får tid til at gå videre med sin faglighed og interesse. Hvis man ikke forstår den balance lægger man en bombe under institutionens personale ...”.

Han fortæller, at det især er de korte opgaver, som det er svært til at få sammenhæng i. Her er der størst risiko for, at der opstår både faglige og økonomiske problemer.

Praktisk problem

“Det er normalt, at jeg har en arbejdsuge på 45-50 timer om ugen, men det har jeg jo ikke dokumentation på. Og officielt eksisterer mit overarbejde ikke, for godt nok kender man begrebet af spadsering, men mange har svært ved at skrive ens forskning på overarbejde – selv om det da ville være rimeligt, at vi blev belønnet for vores begejstring for arbejdet ...”

DTU-pektoren mener, at det vil være vanskeligt at lave en egentlig tidsregistrering:

“Vores dag er meget opsplittet. I sektorforskningen kan man måske begrænse sine arbejdsfelter til 3-4 blokke pr. dag. Du tror, at det er løgn, men jeg bliver afbrudt 20 gange om dagen med vidt forskellige ærinder, så hvordan skal jeg gøre dagen op, når den er omme?”

Og hvem er kvalificeret til at vurdere, om min tidsanvendelse er fornuftig og rigtig. Det er jo fx sådan, at når jeg virkelig skal koncentrere mig om at få noget gjort færdigt, så sidder jeg der hjemme – også om lørdagen. Og hvordan skal det registreres?”

Nogle argumenterer for at tidsregistrering skal bruges til at belønne et stort merarbejde på universitetet: “Der er også nogle administrative problemer forbundet med tidsregistreringen. Det vil være nemmere at belønne ekstra

Til højre står den adressering, hvorunder abonnementet er registreret. Er der fejl eller mangler, eller skal modtageren ikke længere modtage **FORSKER FORUM**, bedes henvendelse rettet til bladet på tlf. 39 15 30 45

IKKE ET ORD OM FODBOLD...

Fodbold er skam ikke bare 22 mænd, der render rundt efter en dum svineblære og en masse mennesker med maling i ansigtet, der kigger på. Fodbold er seriøs videnskab, når 40-50 personer over hele verden beskæftiger sig med "match-analyse" efter de almindelige kriterier for validitet og prøvelse osv (se artiklen: **Fodbold som videnskab** s. 24-25)

Det viser sig, at fodbold er kalkule og rationalitet. Derfor offentliggør FORSKERforum vigtigt forskningsmateriale til brug for DANMARKS landshold, når holdet skal leve op til det vigtigste i fodbold: At undgå at de andre scorer. Materialet anbefaler de defensive modtræk mod modstanderhold, der er så kalkulerede at de stiller op i en kynisk taktisk formation:

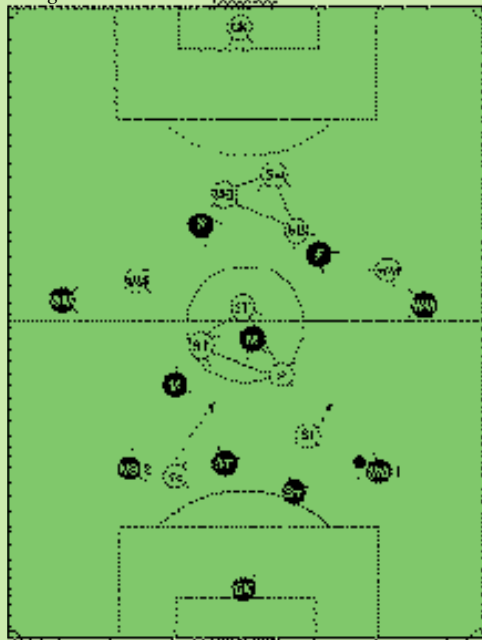
- figur 1: en typisk opstilling mod modstandere, der har bolden i en 4-3-3-formationen.
- figur 2: en typisk opstilling mod modstandere, der har bolden i en 4-4-2-formationen (dvs. 4 i bagerste forsvar, 4 på midbanen og 2 i angrebet).

(kilde **REES:Coaching soccer succesfully.**)

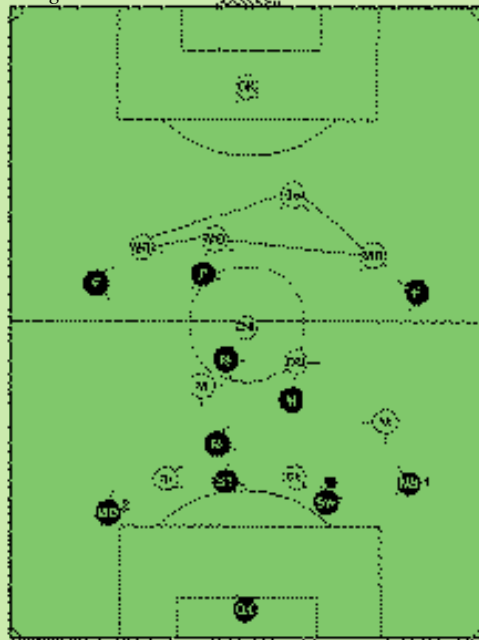
Såfremt disse taktiske tricks ikke forhindrer modstanderne i at score – og danskerne taber – skal FORSKERforum henlede opmærksomheden på et gammelt fif, som er hentet fra folkemindesvidenskaben. Det er en disciplin, som DANMARK har stolte traditioner inden for inden landsholdet begyndte at vinde nogle kampe i midten af firserne og inden holdet vandt EM i 1992: **De dårlige undsk ydninger**. Fænomenet blev i slutningen af firserne, hvor SEPP og ELKJÆR stadig huserede, beskrevet således:

"Tidligere hed det, når vi tabte, at så skyldes det et beklageligt sammenfald af uheldige omstændigheder:

Figur 1

Figur 2

- Dommeren var imod os.
- Publikum var imod os.
- Modstanderne var imod os.
- Vi havde desværre ikke de udlandsprofessionelle med
- Vi havde de udlandsprofessionelle med, men de var kun lige begyndt på sæsonen eller de var trætte efter en lang sæson.

- Banen var for tør
- Banen var for våd.
- Vi var nødt til at spille i hvidt.
- Vi blev snydt for X antal straffespark...

Danskerne er opvokset i et samfund med stærke egalitære traditioner. Derfor har de som regel 3-4 andenrangsspillere med,

og selv når de har bragt sig suverænt foran, slår det aldrig fejl, at det andet hold får tildelt tre-fire oplagte foræringer, især ved frispark.

Mange danske spillere har gennem årene stiftet bekendtskab med andre folkeslags fremmede skikke, og tillagt sig en rå og usportslig optræden (knæ i lysken, spark over anklerne, filmede straffespark, albuer i halsen på modspillerne), men man skal ikke tage fejl, disse små unoder er os i virkeligheden fremmede; det er kun noget de gør for at de andre ikke skal tro de er tøsedrenge.

Et klassisk dansk angreb ligner volleyball: bolden løftes frem til

en fast smasher. Ingen langskud, hovedstød eller dødbold-mål. Holdet har af uransagelige årsager sat sig i hovedet, at bolden for enhver pris skal kombineres ind. Finder modstanderne på grund af lavsindet konkurrencementalitet på at forechecke højt oppe på banen eller stække frontløberen (oftest en afdanket publikumsmagnat), bliver holdet rådvildt og trækker sig tilbage i egen forsvarszone, hvor der dog kombineres i nydelige trekanter, ligesom til træning ..."

(Erik Skyum-Nielsen: **Nationernes fodboldparade – et minimyte leksikon**, Litteratur & Samfund 44/1988)